

Korint Tere 2

Poolnoŋ Korint yoŋoo Tere ano 2

kolooro.

Jen-asa-asari

Pool ano Korint uumeleen kanageso yoŋonoŋ uumotooŋ awaa mende anŋi kambaŋ iikanonŋ Poolnoŋ Masedonia laligoŋ tereya koi ooro. Tosianoŋ Pool tuarenjen kotiga ama mugito, Poolnoŋ kilen anŋowowo meŋ kamaan ama yoŋowo uumotooŋ ambombaajoŋ kaparaŋ kono. Anŋowowogia tegowaatiwaa uukoisoroya qendeema oŋono.

Tere bakaya mutuya (Boŋ 1-7) iikanonŋ Poolnoŋ Korint uumeleen kanageso yoŋowo soomongo anotiwaawaa qaaya jeja. Kania naata uumeleen kanageso ii kotakotagadeen jen oŋono? Kaen ano uugia meleema uumotooŋo anŋiti, iikawaa korisoroya qendeema jen asarija.

Tere bakaya 2 (Boŋ 8-9) iikanonŋ Judia uumeleen kanageso ilaan oŋoma nandun oŋombutiwaajoŋ kuun oŋonja.

Tere bakaya 3 (Boŋ 10-13) iikawaa qaaya ii kokaen: Boi takapolakaya tosianoŋ iyanŋiaa qagia 'Aposol hona' jen Poolwaajoŋ aposol qolon-molonŋoya jegi Poolnoŋ qaa iikawaa kitia meleema oŋono.

Buk kokawaa bakaya waŋa 5 ii kokaen:

Jen-asa-asari qaa 1.1-11

Pool ano Korint uumeleen kanageso 1.12-7.16

Judia uumeleen tuun yonoojon nandun ambu
 8.1–9.15
 Poolnon aposol hona koloojiwaa ku-usuna
 10.1–13.10
 Qaa tetegoya 13.11-13

¹ *Anutunon uusiinḡaa so Pool nii kuun nono Kraist Jiisaswaa wasiwasi eja aposol koloojon. Niinon uumeleen alanana Timotiwo rajo. Korint sitinon Anutuwaa uumeleen kanageso laligojuti ano ejemba soraaya kuuya Akaia prowinsgia sokoma laligojuti, noronon onowo Buna qaa amin mobombaajon kan tere koi oojo.

² Anutu Manḡana ano Pon Jiisas Kraist yoronon mono kalenḡorian ononi luaenon laligowu.

Poolnon Anutu ulunḡolenḡaajon mepeseaja.

³ Nono Ponḡana Jiisas Kraistwaa Manḡa Anutu mepeseenḡejon. Inon kianḡomu Toya ano ulunḡolen kuuya nonomakejiwaa Anutuya kolooja.

⁴ Nono kakasililin kania kania mokolonḡejon, kamban iikanon Anutunon uunana meḡ saalinḡeja. Uunana meḡ saaliro moma iikawaa qaganon nanin tosianon kakasililin kania kania mokolonḡejuti, ii saanon afaḡon meḡ saalin onomakebona. ⁵ Kawaa kania ii kokaen: Kraistwo qokotaanin iwaa siimboboloyanon qanananon uro kelemalelen momakejonto, iikawaa so uunana kaanideen meḡ saaliro Kraistwo qokotaanin ulunḡolenḡanon uunananon kemero kelemalelen momakejon.

---

* **1:1:** Apo 18.1

6 Nonononj konjilinj uutanonj laligojonj eenj, Anutunonj mono onjo uugia menj saaliro uugia mombo meleema oyanboyanj koloowutiwaajonj moja. Anutunonj uugia menj saaliro onjononj ii iima onjoangio uugia menj saalinj aonj laligowu. Menj saalinj onjomakejiwaa honjanonj mono uugianonj kokaenj koloonjkeja: Nono siimbobolo moninj onjononj kaanjadeenj siimbobolo iikayadeenj mokoloowuti eenj, ii mono saanonj moma mokosinjgonj kotiinj laligowu.

7 Siimbobolononj qagianonj uro momakejuti, ulunjkolenonj mono kaanjadeenj onjo qagianonj uro laligojuti, ii mojonj. Ii moma kawaajonj onjononj nama kotiiwutiwaajonj mamboma jejeromonjromonj kotakota amakejonj.

8* Oo uumeleenj alauruna, nono Eisia prowins uutanonj gawonj menj laligonj gawombaa siimbobolo moma kakasililinj mokoloonj moninj, onjo iikawaajonj poumapou laligowubojenj mojonj. Gawombaa lombotanonj esunjana uugunj uuta koloonj mendunjonj nonono nama kotiiwombaaajonj amamaaninto, kilenj kaparanj koninj menj kamaanj nonono laligoninj. Kaenj kolooro toroqenj jaananawo laligowonaga me qaago, iikawaajonj kaanagadeenj doomononana keno laligoninj.

9 Kaenj laligonj uunananonj kokaenj romonjoninj: Monjonj komuwonatiwaa qaaya jenj tegoro qaa iikanonj qanananonj uro tiwilaawonatiwaaajonj mamboninj. Ananaa esunjananonj laarinj laligowomboto, Anutuwaa ku-usunj qaganonj

---

* 1:8: 1 Kor 15.32

laarinj laligowombaajonj ama kaenj kolooro. Anutunonj koomuya menj gbilinj onono waabuti, iinonj mono afaangonj nono kaanagadeenj ilaanj nonomakebaa.

¹⁰ Komuwombotiwaa torokonana somata totoonj moninto, Anutunonj iikanonja metogonj nonono. Metogonj nonono ano toroqenj metogonj nonomakebaa. Nono jejeromonjromonana Anutuwaanonj ama kaenj moma laarinj munj nanjonj. ¹¹ Ono kaanagadeenj ilaanj nonoma nonoojonj ama qama kooligi metogonj nonomakebaa. Mamaganonj nonoojonj ama qama kooligi Anutunonj moma iikawaa kitia meleeno kalenmoriananonj sokoma nonono niniima koboonkebaa. Kaenj metogonj nonono alauruna mamaganonj ii moma nonoojonj ama mindirinj mepeseenj mugi qamakooligianonj otokorianj kaanja uma Anutuwaa gejianonj kemenkebaa. Kawaajonj mono toroqenj noojonj ama Anutu qama koolinjkebu. Kaenj qisijenj.

Poolnonj kana kekenjaa arenja utegoro.

¹² Tosaanja onononj noo kaniaanaajonj uuwoi anjuti, iikawaajonj qaa kokaenj jemaaja: Anutunonj solanja laligowombaajonj momakeji, nonononj mono iikawaa so gomaaja gomaaja liligonj kanonj nanamemenj soraaya ii pondanj otaanj laligoninj. Onoo batugianonj ii mono kaparanj koma tororo otaanj laligoninj. Ii balonj ejemba momakootonanaa so qaagoto, Anutuwaa kalenmoriananonj inaanj nononotiwaa so ii ama menj laligoninj. Anutunonj nanamemena ii iima nanjonj “Sokonja,” jero ugejanaanonj qaa ii momakejenj ano iikawaajonj selenana menj umakejonj.

13 Tere oonkejeji, iikawaa qaaya kuuya mono saanon weenjon moma asariwutiwaa so kolooja. Qaana ii gbingbaonja qaa. Qaa kania aasangoya monj mende oonkejeji. Ii asuganondeen eja. Kawaajon noo kaniana ii kuuya moma asarid-aborowutiwaajon moma jejeromonromon anjeji. 14 Noo kaniana ii bakasasanj kokaen moma asariju: Ponjana Jiisasnon mombo asugiwaati, niinon mono kamban iikanon onoonon ama selenamenj umaña. Kawaa so ononon kaanagadeen saanon noojon ama onoongiaa selegia mepeseegi sokombaa. Ono noo kaniana kaen moma asarid-aborowutiwaajon mojenj.

15 Niinon qaa iikawaa qaganon awasanjkaka nambetiwaajon ama wala onoonon kanj injiimambaa areña ambe. Indinja woi kanj injibe kotumotue mewutiwaajon ama kana kamambaa areña kokaen ambe ero: 16 *Masedonia prowinsnon kemambaa kananon wala onj injiima toroqen Masedonia kema eleema mombo onoonon kamambaaajon jewe. Kanj laligowe iwoi tosia ilaan noma wasinj nonji onomesaon Judia prowinsnon kemambaaajon mobe.

17 Areña kaen ambe eroto, ii utegowe. Kaen ama kemakonkanjon qaganon mondon lanj mende ambe. Neenaa areña ii balon ejemba yonoo so neenaaajon lanj romonjon mende ambe. Kaen mende romonjonowu. Qaa aasonj motoonjo iikanondeen "Oon, saanon kamaña," ano "Mende kamaña," qaa woi ii mindirinj mende jewe. Mono nanamemenj soraaya otaankejeji.

---

* 1:16: Apo 19.21

18 Anutunon qaa jen iikawaa so pondan amakeji, nononon mono iwaa jaanon kokaen jen kotiijon: Nononon kaban mononon “Oon, ii saanon ambona,” jen somonjon iikawaa gematanon “Ii mende ambona,” potagororon kaen melenqeleen mende jen laligonin.

19 *Anutuwaa Meriaa kania ii kokaen: Nii, Sailas ano Timoti nononon onoo batugianon Kraist Jiisaswaa kania jen asarin laligonini, Kraist ii “Anutuwaa jeta ten koman,” ano “Mende ten koman,” qaa aro woiwuiwaa qaganon melenqeleen amambaajon mende asugin lalig- oroto, Anutunon qaa jen somonjoroti, iikawaa so mono “Oon!” jen ama mero honawo kolooro.

20 Anutunon soomonjo qaa (promis) seiseiya dawi nononoti, jangogia mende mojonto, Kraist- nonon qaa kuuya iikawaajon “Oon!” jen men kotiirota powowon eja. Kawaajon Kraistnon kaangadeen nemun koma nonono qaa iikawaa hongianon kolooro moma “Qaa ii onanon,” je- wona. Kaen anin Anutuwaa qabunayanon seinkebaa.

21 Anutu anjo mono nono ano onjo kaangadeen men kotiin nonono Kraistwo qokotaan nama kotiiwona. Iinon mono Buna qaa jen sei- wombajaon ama bedu men nonono laligojon.

22 Anutunon uunananon Unja Toroya mokotaaro iinon oyanboyan laligowombaa qaaya nanjon jen kotiinkeja. Anutunon kaen ama bunaya koloo- joniwaa munjen aasoya ii mokotaan nonono.

---

* 1:19: Apo 18.5

²³ Niinonj temboma lombu onjomambotiwaajonj moma uulanawo Korint onjoononj mende eleema kawe. Kaenj jenj Anutuwaawo qata qabe saanonj qaana ii nanjonj jewaa. ²⁴ Sili nomaenj ama Anutu moma laarinkejuti, iikanonj ponjia koloowaatiwaajonj mende mojenj. Momalaarigianonj rindanonj onono nama kotiinkeju. Kawaajonj korisoro qaganonj laligowutiwaajonj ilaanj onjomambaajonj moma onjowo motoonj uuwaa gawonj menkebonja. Kianj.

2

¹ Wala onjoononj kanj sisau anjitiwaajonj jenj onjombe gamugia moma wosobiri anji. Kawaajonj ama onjoononj kawo mombo iikaanj ambubotiwaajonj moma uunanonj qaa somonjonj kana kekenjaa arena utegowe. ² Kawaa kania ii kokaenj: Gamu qenj onjombe wosobiri ambuyagati eenj, morononj saanonj uuna menj saalinj nono mombo korisoro mokoloowenaga? Jinjaungiaajonj ama jenj onjombe wosobiri ambuyagati eenj, tosonianj korisoro qenj nombombaaajonj amamaagi neeno kaanjagadeenj wosobiri ama laligomambo. Kawaajonj uulanawo kanj gamu qenj onjomambaajonj togojenj.

³ Tere kotakota ii kania kokaembaajonj oonj ambe: Niinonj aisoowe kuuya onjononj mono niwo aisoowu. Niinonj onjo kuuya kaenj uuwoiya qaa moma laarinj onjonjenj. Niinonj tosaanja onjoonj korisoro mokoloomambaajonj mojento, kawo kanagia sooro lanj laligogi injiima wosobiri momambo. ⁴ Wosobiri ambutiwaajonj tere ii mende ooweto, hononja qaa uu jopagonj onjomakejenj,

oŋo iikawaa kania moma yagowutiwaajon mono qaa kotakota ii terenon oowe. Uunanon onjoon ama majakaka somata moma konajilin qaganon rama jaunnanon kamaarota oowe. Kianj.

Monjon kana uuguroti, iwaa singisongoya mono mesaowu.

⁵ Monjon singisongo anota ononon gamugia mogi wosobiri asugiroti, iikanon mono noo qananondeen qaagoto, kuuya onoo qagianon kaanagadeen uro. Qaa ii jen somariwe soowabotiwaaajon mono kokaanadeen jemaŋa: Gamu iikanon mono kuuya sokoma onono iikawaajon mamaga me boronja monj wosobiri anji. ⁶ Kanageso honja ononon qaayaa kitia meleema mugiti, iikanon mono sokoma muro uuta mombo meleeno.

⁷ Kamban kokaamba gamu ano wosobiri somata qatawo moro iikanon jen kelelengowabotiwaaajon mono lombo mende toroqen mubu. Lombo qaagoto, mono kaparan koma singisongoya mesaon ulunkolen ama mubu.

⁸ Kawaajon kokaen uukuukuu menj ononjen: Ono mono qaa somonjon uujopagia mombo toroqen kotiin qendeema munj laligowu. ⁹ Niinon terena ii kokaembaajon oowe: Ono noo qaana kuuya tenj koma anjobatanon nama kotiiwu me mende tenj koma riporogon kamaawuti, iikawaa kania gosin momambaajon moma ii oowe.

¹⁰ Ono mombaa singisongoya mesajuti een, niinon ii kaanagadeen mesaon munj. Bologna ama nonoti, iikawaajon mende mobe ujato, ononon mombo qeangon mindirin aowutiwaaajon mojen. Kawaajon kilenaya ii Kraistwaa

jaanonj onjonj mesaonj mube tegoro. ¹¹ Satanonj arenja ama selenonj kuukuu kania kania amakeji, iikawaajonj tompinj mende laligojenj. Kawaajonj Satanonj haamo ama nonombaboti-waajonj ama eja iikawaa singisonjgoya mono mesaodaborowu. Kianj.

Poolnonj Troas laligonj Taituswaajonj majakaka moro.

¹² *Niinonj Kraistwaa Oligaa Bunaya jenj seimambaajonj ama Troas taononj kembe Ponjonj nagu horonj nono gawonja iikanonj memambaajonj afaangoro. ¹³ Kaenj afaangoroto, uumeleenj alana Taitus mende mokoloowe qaagia mende nijoro mobetiwaajonj ama majakaka moma luae uunanonj mende ero. Kawaajonj yeizozogia jenj onjomesaonj Taitus mongamambaajonj Masedonia prowinsnonj kembe. Kianj.

Kraistnonj ku-usunj nonono haamo amakejonj.

¹⁴ Nonononj Anutu kokaembaajonj mepeseenjebonja: Kraistwaa bunja koloonj welenja qeninj Anutunonj kambanj so kawali galenj kaanja nunuano kema otokorianj maamakejonj. Haamononj japujarinj jurayaa moronja awaa menj karo momakejonji, iikawaa so Anutunonj nemunj koma nonono gomanj daenj daenj liligonj Kraistwaa kania jenj asarininj asuganonj koloonj seinj keno gomanj so momakeju. Kawaajonj Anutu mepeseenjejonj.

¹⁵ Iikawaa kania ii kokaenj: Nonononj ejemba Siwenonj ubuti ano gere sianonj kemebuti, iyonjoo batugianonj kema kaninj mozo moronjnana

---

* **2:12:** Apo 20.1

soraaya momakeju. Kraistwaa kania jen seinij Anutunonj gawonanaa moronja moro awaa koloonkeja.

¹⁶ Gere sianonj kemebuti, iyonononj Buja qaanana mogi iikanonj qaagia jen tegoro komunj kotiiwutiwaajonj mogi qamowaa mumu moronja kaanja koloonkeja. Siwenonj ubuti, iyonononj Buja qaanana mogi oyanboyan onjombaatiwaajonj mogi laaligo kombombanjaa moronja unkoowayawo kaanja koloonkeja. Morononj gawonj kaanja mewaatiwaa so kolooja?

¹⁷ Ejemba tosaanja mamaganonj nii kaanja mende kolooju. Yonononj laaligogia nanjowombaajonj moma Anutuwaanonj qaa ii komahooro gawonj kaanja lanj menj ama jenkeju. Niinonj iyonoo so mende koloonj amakejento, Kraistwo qokotaanj qalomalowenj mesaonj uuna soraaya kolooro nanjenj. Anutunonj wasinj nonoti, ii moma iwaa jaasewananonj nama Buja qaaya tororo jen seinkejenj. Kianj.

3

Soomonjo arej gbiliaa gawonj meme ejemba koloojonj.

¹ Neeno kaniaana mombo kanainj jen qeangomanjatiwaajonj romonjoju me? Kaen qaago. Gawonj meme ejemba tosianonj Korint onjo iyonoo kaniagia mobutiwaajonj moma jenqeeango tere oowombaajonj kaparanj komakeju. Tosianonj Korint onjo iyonoo kanagia nanjonj jenqeeango tere mamaga oowutiwaajonj onjo kuunj onjomakeju. Niinonj gawona

dindingagadeen mewetiwaajon jenqeeango tere kaanjaajon mende amamaajen. ² Anutunon Korint onjo noo boronanon onjoono letoma noo wombo alauruna koloon onjoangio neenaa jenqeeango terena kaanja kolooju. Anutunon neenaa jenqeeango terena kaen oorota ejemba kuuyanon onjo kaisiligia gbilia ii iima weengonkeju.

³ *Onjo Kraistwaa tere papia kaanja koloojuti, iikanon asuganon eja. Mooseson Kana qaaya nanin apuya ink kanon jamo tafenon ooroti, onjo iikawaa so mende koloojuto, Kraistnon tereya onjo uugiaa tafeyanon kokaen oorota nanju: Nononon gawon menin honja kolooro Kraistnon Anutu laaligo kombombanja Toyaa Unaya uugianon ano letongi. Ejembanon gawonanaa honja ii igi iikanon ilaan onono gawonanaa kania moma asarinkeju.

⁴ Kraistwo qokotaanin Anutunon gawonanaa tania moja. Kawaajon gawon menin onjo Kraistwaa bunaya koloogiti, ii saanon Anutuwaa jaanon awasankaka nama jejon. ⁵ Anana kotikotii qaganon gawon awaa koi Anutuwaa jaanon mewonatiwaa so koloojonji, iikaen saanon mende jewonja. Anana iwoi mononon mende rapingonkejonto, Anutunon ajodeen inaan nonoma momo nonono gawon koi menkejon.

⁶ *Anutunon inaan nonoma momo nonono soomongo aren gbiliaa gawon meme ejemba koloojon. Mooseswaa Kana qaawaa tereya motomotoombaajon uugere ambonagati een, qaa

---

* **3:3:** Eks 24.12; Jer 31.33; Eze 11.19; 36.26   * **3:6:** Jer 31.31

iikanonj mono qaanana jen tegoro koomu kotigaa bunj koloojonj. Uña Toroyaa gawonj arenj jen asariniñ iinonj menj gbiliñ nonono kotiñ laligojonj. Kawaajonj Kana qaawaa arenj iikayadeen otaawutiwaajonj mende kaparanj komakejonto, Uña Toroya moma anjonj kombutiwaajonj uu kuunjonj omakejonj. Kianj.

Soomonjo arenj gbiliaa gawonja ii akadamuyawo.

⁷ *Anutunonj Kana qaaya jen tereya jamononj kondonjonj ooroto, ejembanonj ii mende ten konji Anutunonj qaa iikawaa so gosin ironja meleema onono komunj koomuya laligonj kougi. Anutunonj wala Kana qaaya nonono kambanj iikanonj asamararanjonj Mooseswaa jaasewanja qero asariro. Asamararanj iikanonj waziñ aliwaatiwaa so kolooroto, ii kilen Israel ejemba yonjonj jaasewanja tororo uunj iibombaa so mende koloogi. Mamaga asarirotiwaajonj ii amamaagi. Kana qaawaa Bunja arenj walaganonj iikaanja asamararanj asugiro.

⁸ Iikaanja asugiroto, Uña Toroyanonj Bunja arenj gbilia nonono iikawaa asamararanjonj asugiwaati, iikanonj mono soomonjo arenj walagaa asamararanja uugun hononja qaa asarin jaanana gamugamuyawo qenkebaa. ⁹ Wala Mooseswaa Kana qaa ii asugin gosin nonono iikawaa so gere siawaa bunja koloojonj. Bunja qaa ii akadamuyawo asugiro. Kawaajonj Anutunonj qaanana gosin jen tegoro solananiwonjati, Bunja qaa iikawaa akadamuyanonj mono uuta kolooja.

---

* **3:7:** Eks 34.29

Iikanon soomongo aren walagaa akadamuya ii mamaga uugun qaqabunayawo kolooja.

¹⁰ Buna gawon walaganon wala akadamuyawo kolooroto, ii Buna gawon aren gbiliawo mindirin gosinin walaga iikanon mono qabunaya qaa kolooja. Unu Toroyaa gawon aren iikawaa akadamu-yanon uuta koloojiwaajon gawon aren walaganon mono iwoi omaya kaana kolooja.

¹¹ Anutu hamoqeqeyaa kana walaganon aloweewaatiwaa so kolooro. Iikanon asamararanawo asugidabororo. Kawaajon kana dologa tetegoya qaa en ubaati, iikawaa asamararanon mono kana mutuyaa asamararana ii honona qaa uugun jaanana gamugamuyawo qenjeja.

¹² Soomongo gbilianon tetegoya qaa ilaan nonono asamararanon asugiwaati, iikaen Anutu jejeromonromon ama munkejon. Kawaajon keenana qaago totoon moma awasanakaka nama qaa ii kuma onomakejon.

¹³ *Mooseson Israel ejemba asamararan en aloweeroti, ii iigigiiwubotiwaajon majakaka moma jaasewana opo jakanon esuuro. Nononon iikawaa so mende amakejonto, Bunanana qenjaaronon jenjejon.

¹⁴ Buna walagaa asamararana iigito, uugianon kilen gojono lan laligon kougi. Kamban kokaamba kaanagadeen iwoi mononon mono opo jokana iikawaa so Juuda ejemba mamaga yonoo uugia gojono laligoju. Kawaajon Soomongo Walagaa Buna qaaya qaaya weenjojuti, iikawaa

---

* **3:13:** Eks 34.33

kanagia ii tororo mende moma asarinkeju. Uugia meleema Kraistwo toroqegi iikaanja kanonj mono opo jakaanja ii qetegoro moma asariwuya. ¹⁵ Kambanj kokaamba kaanagadeen Mooseswaa Kana qaaya weengogi iwoi monononj mono opo jokaanja kaanja uugia gojono momogianonj bimooro laligoju.

¹⁶ *Kaaanja laligojuto, Buna Terewaa qaa monj kokaenj eja, “Moosesnonj ‘Pombo aminj mobo,’ jenj opo jakaanja jaasewanonnga qetegonkero.” Qaa kaenj ero yonoononnga monononj uuta meleema Pombo toroqeji, kambanj iikanondeenj mono iwoi opo jakaanja so ii qetegoro Anutuwaa hamoqeqeyaa kania moma asariwaa. ¹⁷ “Pombaajonj” jeji, qaa ii Pombaa Unyaaajonj jeja. Pombaa Unja Toroyanonj daen yonoo uugianonj laligoji, iinonj mono singisongogiaa kasia isano solanja (frieri) laligoju. (Kaaanja laligonj solanja dindinja koloowombaajonj Kana qaa otaawombaajonj mende kaparanj komakeju.)

¹⁸ Kawaa so uunana meleeninj Pombaa asamararanonj kuuya ananaa jaa wambusoonananonj kuuro bilibili ano jaanana mende esuuninj ejembanonj niniima Anutuwaa akadamuya awaa soro ii atatononj uunj ii-iitaa tani iimakeju. Nono ii somariinj seinj iimakebutiwaa so letomakebonja. Kaenj letoma akadamuya awaa soro ii somariinj asarinj Pombaa tanitani koloonkebonja. Pononj Unyaa kolooji, iwaa asamararanonj mono kaenj menj letoma nonomakeja. Kianj.

---

* **3:16:** Eks 34.34

4

Nono koworanen kaana koloonin Unja Toroy-anon honja koloaja.

¹ Anutunon kiankomun nononotiwaa so gawon koi qanananon ano menkejonj, iikawaajon mono bon qen nanin uunananon mende kamaabaa. Qaago! ² Nononon gawon memewaa kana aasaŋgoya gamugiawo ii kuuya gema qenin. Tiliqili mende ama Anutuwaa qaaya mende meeranjonkejonto, qaa honja ii asuganondeen jen silia qenkejon. Iikaan anin Anutuwaa jaasewananon ejemba keraqeeanjo moma nonombutiwaajon nanin jenqeeanjo qanananon kolooro kuuyanon qaa tororo jen nonombombaajon amamaankeju.

³ Kaen amakejonto, tosia ononon kokaen jenkeju, “Poolnon Oligaa Bunaya ii esuyawo jenkeja.” Kaen jewenagati een, esu iikanon gere sianon kemebuti, mono iyonoo uugianon ejiwaajon gojono osinkeju.

⁴ Kraistnon Anutuwaa unajanaya koloaja. Kraistwaa akadamuya ii anaa Oligaa Bunayanon ninisaama asasaga kaana asarinkejato, yonoo jaagianon umun kono tintuan qenkeju. Kamban kokaamba bologaa Ponja goman so galen koma onomakeji, iinon uumeleembaa gadokopa ejemba yonoo unagiaa jaaya men gooro lan laligoju. Kawaajon Oligaa Bunawaa asasaga iima asariwombaajon amamaankeju.

⁵ Neenaa qabunananon somariiwaatiwaajon Bunja qaa ii mende jen asarinkejonto, ononon

Pon Jiiſas Kraiſtwaa kania moma jeta tej kombutiwaajon uu kuun onomakejen. Nononon Pombaa jeta otaan onjo welen qen onomakejon.

⁶ *Kania kokaembaajon welen qen onomakejon: Anutunon kanakanaiyanon kokaen jen kotoro, “Asasaganon mono pangaman qero asariwa.” Kaen jeroti, iinon mono Bunayaa asasaga ano uunana kuuro asariro. Kraiſtnon nanamemenja ama mero Anutuwaa asamararanon jaesewananon asariro iigiti, Anutunon nono iikawaa kania moma kotowombaajon kaparan komakeja. Asasagaa kania jen seiwombaajon ama asasaga ii nonono.

⁷ Asasaganon uunana kuuro asariniſ momakotoo iikawaa sewana ii milyon kina uugun uuta koloojato, sele busunana ii koworanen kaana afaangon jumakeja. Anutuwaa asasaganon mono sele busu kaana uutanon eja. Ejembanon iikawaa kania iibutiwaajon Anutunon arena ama nonono. Sareqaa iikawaa kania ii kokaen: ku-usun honona qaa ama nonomakeji, ii nonoononga een koloonkejiwaa so qaagoto, Anutunon mono iikawaa Toya kolooja.

⁸ Eu emu lee lee iikanona lombo kania kania qanananon uma qololombin nonongi konajilin momakejon. Ii momakejonto, kilen iikanon mende qezejaan nonongi kamaankejon. Kamban tosaanon jun kaana wanjonon osin kana mende mokoloonkejonto, kilen titiboronana tegoro doomoronana mende momakejon.

⁹ Ejembanon sisiwerowero ama nonomakejuto, Anutunon gema mende nununkeja. Ejem-

---

* 4:6: Jen 1.3

banon men kamaan ama riin nonomakejuto, kilen mende tiwilaankejon. ¹⁰ Jiisas qegi komuroti, iikawaa so nono kaanjadeen bunaya jen seinkejonwaajon ama nunugi komuwombotiwaa moma kema kan laligojon. Jiisaswo kotiin laliginin inaan nonomakeji, ejembanon iikawaa kania moma kotowutiwaajon ama kaen laligowombaa-jon uumotoon anjon.

¹¹ Balonon jaawo laligon Jiisaswaa gawona menkejonwaajon ama kaman so komuwombaa so koloojon. Sele busunananon komuwaatiwaa so koloojato, Jiisasnon uunananon kotiin laligon sele busunana men gbilinkeji, ejembanon iikawaa hona iima asariwutiwaajon ama nanjon.

¹² Nono kaman so siimbobolo moma komuwombaa so koloonkejonto, niinon onoo batugianon gawon men laligoweti, ononon iikawaajon ama gbilin laaligo kotiganon keuma laligon ubuya.

¹³ *Ondino (Buk Song) mononon qaa kokaen oogita eja, “Anutu moma laarin koomunonga metogon nombaatiwaa qama koolin laligowe.” Nononon qaa iikawaa so koomunonga metogon nonombaatiwaajon moma laarijon. Momalaariwaa Un Toroya iikayadeen buna qen ajonwaajon nononon mono kaanagadeen qaanana jen qama koolinkejon. ¹⁴ Anutunon Pon Jiisas men gbiliro koomunonga waaroti, iinon mono nono kaanagadeen men gbilin nonono waama Jiisaswo unin jaasewananon ama nonono onowo motoon laligon ubona. Ii mojonwaajon ama qaanana jen qama koolinkejon.

---

* **4:13:** Ond 116.10

15 Qaanana jen qama kooliniñ Anutuwaa kalenmoriañanon toroqen ejemba seiseiya sokoma oñombaa. Kaen kolooro yononon afaañgon Anutu kelemalelen mepeseegi qaqañayanon sein en ubaa. Oñonon kaañagadeen Anutu mepeseen seiwutiwaajon mojen. Kawaajon lombo kania kania bosima aon oron laligojon.

Momalaarinon laaligowaa tania ii kokaen:

16 Anana men gbilin nonombaatiwaajon moma mono bon qen nanin uunananon mende kamaawa. Oñanon selenanaagen waziin soolinkejonto, ii kilen uunanaagen kamban so kolonaniñkejon. 17 Ii kokaembaajon: Namonon kakasililin kamban torodaamon moma laligowonoto, iikawaa gematanon asamararan hononqa qaa mokolon tetegoya qaa oyanboyan laligowonqa. Asamararan ano kakasililin woi ii gosin oronin asamararan iikanon mono uuta kolooro namowaa kakasililin kania kania ii monin afañqa ano kamaañqeqeta koloja.

18 Ejemba ano ilawoila jaanon ii-iita ii kambangia tegoro aliwuto, Siwe gomambaa ilawoilaya kamban kokaamba mende iimakejon, iyononon mono kamban tetegoya qaa en ubu. Kawaajon nononon jaanananon ii-iita ii qaagoto, mende ii-iita mono iikañ baagen uun iniiimakejon. Kian.

5

Poolnon Siwewaa oyanboyan kuunon kemambaajon moro.

¹ Nonononɔ qaa koi mojonɔ: Namo sele busuwaa opo sel kuunanonɔ laligoninɔ koomunonɔ ii kondeeno kamaawaati, Anutunonɔ kambanɔ iikanonɔ sele busuwaa miri donɔgoga anɔ mero Siwenonɔ ewaati, ii bunɔ qen nonono iikanonɔ laligowonɔ. Sele busuwaa miri qaita monɔ ii tetegoya qaa kotakota en ubaa.

² Qaa ii moma kambanɔ biiwianonɔ kokanonɔ letombombaa ainɔ moma osonɔgonɔ nunuro Siwe laaligo gomanananonɔ ubombaajonɔ awelegonɔkejonɔ. ³ Siwenonɔ uninɔ sele busu qaita monɔ mouma nonono rabonɔati, kambanɔ iikanonɔ monɔnonɔ bombolanɔ mende mokolonɔ nonombaa.

⁴ Namo sele busu koi qetegowutiwaajonɔ mende mojonto, Siwe laaligo gomanananonɔ uma sele busunana donɔgoga mewombaajonɔ awelegonɔkejonɔ. Sele busu koi komuwaati, ii laaligo kotiganonɔ gogoro qaono Anutunonɔ kitia oyanɔboyanɔ sele busuga nonombaatiwaajonɔ mojonɔ. Kawaajonɔ kambanɔ kokaamba sel kuunɔ kokawaa uutanonɔ laligonɔ uulombonana bosima letombombaa ainɔ moma osonɔgonɔ nununɔkeja. ⁵ Anutu anɔ Siwe sele busu mewombaajonɔ moma mokolonɔ nonoma Unɔ Toroya uunananonɔ ano oyanɔboyanɔ koloowombaa danɔgunuya kolooja.

⁶ Kawaajonɔ nono mono kambanɔ so qaqaɔbunɔabunɔananawo satiinɔ laligonɔ kokaenɔ momakejonɔ: Sele busunanaa laaligo kuunɔnananonɔ koi laligowonɔati, kambanɔ iikawaa so eu Siwe laaligo gomanananonɔ Ponɔ Jiisaswo mende laligowonɔ. ⁷ Kambanɔ kokaamba Siwe gomambaa ilawoilaya mende uunɔ injiimakejonto,

kilenj ii moma laarinj iikawaa so ama menj laligoninj nemunj koma nonomakeju. ⁸ Kawaajonj qaqabunabunanawo kotiinj sele busunanaa laaligo kuunja koi mesaowombaaajonj kaparanj koma gomanana honanonj eu uma Pombo laligowombaaajonj mojonj.

⁹ Kawaajonj gomanananonj koi me eu laligowonjati, nonononj mono uunana Ponj Jiisas keraqeeango ama mubombaaajonj somonjonj iikawaajonj kotiinj kaparanj komakejonj.

¹⁰ *Iikawaa kania ii kokaenj: Kuuya anana mono Kraistwaa qaa jakeyanonj asugiwonja. Namononj sele busuwo laligonj Pombaa uusiinja soyanonj tej koninji me qetemetetanj aninji me eenj lanj laligoninji, anjo mono qaanana ii gosinj iikawaa so tawanana anja anja nonono bunja qenj aowonja. Kianj.

Ejemba Anutuwo uumotoonjambutiwaa gawonja menkejonj.

¹¹ Kraistwaa qaa jakeyanonj nambonjati, nonononj ii moma Pombaa momoya uuguwombotiwaajonj keenana momakejonj. Ii mojonjiwaajonj ejemba kanianana soraaya mobutiwaajonj kaparanj koma uu kuunj onjomakejonj. Kanianana ii Anutuwaa jaanonj asuganonj eja. Niinonj tiliqili ejaga qaago, onjononj kaanagadeenj ii uugianonj moma yagowutiwaajonj moma jejeromonjromonj amakejonj.

¹² Kaenjenj ananaa jenqeeango qaanana mobutiwaajonj mombo mende kaparanj komakejento, kanianana iikayadeenjenj asarinj onjomambaaajonj

---

* **5:10:** Room 14.10

mojen. Ono ii moma saanon nonoo selenana ii boi takapolakaya yonoo jaagianon mepeseegi sokombaa. Yononon iwoi onoo uugianon eji, iikawaajon qaagoto, selegiaa iwoiya jaanon iibombaa so kolooji, mono iikawaajon awelegon onoangiaa selegia menj uma qaa lan jenkeju. Kawaajon qaana koi jejen. Ononon yonoo qaagia auta (gorosona) mojutiwaajon mono nonoo kani-anana jen asarinj tororo meleema onombu.

¹³ Ononon noojon “Uusoo tani kaana kolooja,” jegiti een, niinon mono Anutuwaa gawombaajon ama uugere moma laligowe. Tosianon noojon kokaen jeju, “Uugereya qaagoto, qaaya bonjonagadeen jenkeja.” Kaen jejuti een, ii mono ono ilaan onombombaaajon ama ambe. Mono ii duduwubo.

¹⁴ Kawaa kania ii kokaen: Kraistnon jopagon nonomakeji, iikanon mono kondoon kuun nonono gawona menkejon. Eja motoongonon kuuya ananaa kitinanaga dunjana menj komuro. Kawaajon singisongonanaa irona mende meleema nononoto, kuuya ananaa singisongonana mesaoro toroqen koomuya mende koloojon. Qaa ii moma asarinj moma yagojoni, Kraistwaa uujopayanon mono kuuya anana jolonjon gawona mewombaajon kuun nonomakeja.

¹⁵ Iinon mono kokaembaajon kuuya ananaa dunjana menj komuro: Namonon jaawo laligojoni, anana mono laaligonana toroqen ananaajonadeen laligowombo. Kaen qaagoto, monj ananaajon ama komunj waaroti, laaligonana

mono iwaajon togon mun laligowombaaajon komuro.

¹⁶ Kawaajon uunana meleeniji, kamban iikanonadeen kanain ejemba selesele mende gosin onjonon. Ejemba mon namonon siliaa so mende moma koton mujon. Wala Kraist gosin monin balon eja toon kolooroto, kamban kokaamba moma koton munin Siwewaa Hamoqeqe Tonanaga koloaja. ¹⁷ Kawaajon monnon Kraistwo qokotaaji een, iinon mono kolokoloo dologa koloon donn dongoga koloaja. Laaligo walaganon aliro laaligo gbilianon mono dunanon koloon asugin muja.

¹⁸ Kaana laligojato, iwoi kuuya iikawaa kondomondoo Toya ii Anutu. Iinon Kraist wasiro tawanana men analin nonoma Anutu iyanawo uumotoongo amboniwaa kania mesasariro. Kana kaen asugiro Anutunon gawon nonono ejemba Anutuwaa alauruta koloowutiwaaajon jolongon kuun onomakejon.

¹⁹ Anutuwo uumotoongo amboniwaa kania ii kokaen: Kraistnon kamaan gomaan gomaan ananaa tawanana mero sokono Anutunon analin nonono alauruta kolooin. Kana uugun laligon kouniji, singisongo iikawaa qaagia mende weenjon romonjon ironn mende meleema nonono. Anutuwaa alauruta kolooin moma laarin nonoma Kraistwaa tawawaajon ama Anutuwo uumotoongo ambombaa Bunna qaaya ii boronananon ano.

²⁰ Ii ano Kraistwaa jotamemeuruta koloojon. Anutunon qaa sane ama nonono iikawaa so ejemba uugia kuun onomakejon. Kraistwaa jeta

men kaparan koma kokaen qisin onomakejon: Mono Kraistwaa tawaya buŋa qeŋ aon Anutuwaa alauruta koloowu. ²¹ Anutunon kuuya ananaa singisonŋonanaa qaaya jeŋ tegon irona meleema Kraist singisonŋo mon mende anotiwaa qaganon ano uro duŋnana men siimbobolo moro. Kraistwaa siimboboloyaaŋon ama iwaanon qokotaanin Anutunon saanon qaanana jeŋ tegoro solaninwon. Kian.

6

¹ Nono Anutu iyanaa gawon meme alauruta koloojoninwaajon ama uugia kokaen kuujon: Anutuwaa kalenmoriananon omaya koloowabotiwaaŋon ii mono buŋa qeŋ aowu. ² *Anutunon qaa mon kokaen jerota Buŋa Terenon eja,

“Giima koboomambaa kambananon mono kan kuuro niinon qamakooliga mobe.

Hamoqeŋe kambananon kan kuuro iikanon ilaan gombe.”

Qaa kaen eji, ii mobu! Kamban keteda koi kanon mono Anutuwaa hamoqeŋe kamban kolooja. Anutunon injiima koboomambaaŋon moro kambananon kan kuuro kiankomuya ii mono keteda koi buŋa qeŋ aowu. Kian.

Poolnon kakasilin kania kania mokolooro.

³ Mon nonoojon ama uuta boliro kamaawabotiwaaŋon galenana men aon laligonkejon. Jeŋ nononŋi gawonananon qaayawo koloon kamaawabotiwaaŋon kaen amakejon. ⁴ Anutuwaa gawon meme ejemba

---

* 6:2: Ais 49.8

awaa soro koloojoni, ii nanamemenana kuuyanoni qendeemakeja. Kakasilili ni ama jaabamagege kania kania ama nononji konajili ni uutanoni laligojonto, iikanoni mono mokosinjon kaparan koma kotii ni namakejon.

⁵ *Ooli waayawononi nunun kapuare miria miria kanoni nononji laligonini. Kareja kareja asugigi kawaa uutanoni komuwombotiwaajoni doomoronana keno keenana moma laligonini. Gaon gbili rama nenewaajoni wosonana niniro laligoninto, kilen selenana qen gawon menj laligonini.

⁶ Nanamemen soraaya otaan Anutuwaa uusiina moma asarin lombo angon mokosinjon ejemba ala menj onomakejon. Unja Toroyanoni uunana saa qero batugianoni gbingbaonja qaa jopagon onoma laligojon. ⁷ Qaa honagadeenjenin Anutuwaa ku-usunanoni nemun koma nonono nanamemen solanaa tiwo sumanja menin boro dindinanani ano qaninanani menj nanjon. Kaen nama leegen Buja qaa jen seinin, leegen qaa qolonmolongoya selenanani anji iikawaa kitia jen mindinjon laligonini.

⁸ Qabunja nononji selenana mende mepe-seenkejon. Yon jen gamu qen nononji uunanani mende kamaankeja. Nonoojon sundu awaa ano bologa ii lan jenkeju. Ejemba qaa qolonmolongoya jenkejuti, iikaanja ama nonomakejuto, kilen qaa honagadeen kuuya jenkejon.

⁹ Ejembanoni kanianana saanoni moma kotonkejuto, kilen tosanoni lolomonin

---

* 6:5: Apo 16.23

telambelan ama nonomakeju. Kamban tosaanonon komuwombaajon ama laligoninto, kilen toroqen jaawo laligojon. Kikekakasililin eja kaan̄a nunun̄ laligogito, kilen mende komunin̄. ¹⁰ Wosobirinon̄ nunuro kilen kamban̄ so aisoon̄ laligojon. Wanaya laligon̄ kilen ejemba mamaga ilaan̄ ononin̄ uugianon̄ qaqaqabuagiawo koloon̄keju. Namowaa esuhinanana qaagoto, kilen oyan̄boyan̄ kuuya bun̄a qen̄ aon̄ simbawon̄awo laligojon.

¹¹ Oo Korint ejemba, nononon̄ uunanaa naguya on̄oojon̄ horon̄ qaa mon̄ mende konin̄ kemero kanianana asuganondeen̄ injjowe moju.

¹² On̄onon̄ nonoo uumomonana mobubotiwaaajon̄ ii mende an̄gon̄ komakejonto, nononon̄ on̄oo uugia mobombotiwaaajon̄ mono on̄oan̄giodeen̄ an̄gon̄ koma aon̄keju.

¹³ Niinon̄ uumomona on̄ombe on̄onon̄ mono iikawaa kitia kaan̄agadeen̄ tororo nombu. Niinon̄ meraborauruna kaan̄a tani qaa kokaen̄ injjon̄ oojen̄: On̄o kaan̄agadeen̄ mono on̄oan̄giaa uugiaa naguya horon̄ uujopagia ii mombo momboga gendeema nonombu. Kian̄.

Momalaarigia qaa yon̄owo mende qokotaawu.

¹⁴ Ejemba uugia mende meleengiti, iyon̄owo mono uugia mende somon̄gon̄* ororon̄ mende laligowu. Laaligo solan̄a ano laaligo doogoya

---

* **6:14:** Qaqan̄ (yoke) ii hoos me bulmakao woi yoroo arogaranon̄ an̄gi kemero kare me kinon̄ iwoi horon̄kejao. Kaen̄ oroan̄garaa ain̄gara ambotiwaaajon̄ amamaan̄kejao. Kaen̄ jin̄jaun̄ kembabo.

ii anja anja koloojao. Ii mindirin orombombaajon amamaawonja. Pangaman ano asasaga ii motoon mende koloojao. Qaago! ¹⁵ Kraist ano Iimolan (Satan) yoronon uumotoon ama motoon laligowowaajon amamaawaota. Kawaa-jon uumeleen ejemba monon nanamemenja uumelembaa gadokopa ejemba mon iwo motoon mindirin ambowaajon amamaankebaota.

¹⁶ *Anutu anjo qaaya mon kokaen jerota eja,
 “Niinon kanagesouruna yonoo uugianon laligon batugianon kema kan Pongia koloowe yononon nii welen qen mepeseen noma laligowuya.”

Qaa iikawaa so Anutuwaa Unayanon uugianon laligoro sele busunananon Anutu laaligo kombombanjaa Toyaa jigo kolooja. Anutunon iyanjaa jiwowon jigoyanon tando lopion mepeseewombaa songo ano erota amamaankejon. Anutuwaanon jigo ano asa jigo ii anja anja. Iikawaa so nononon uumelembaa gadokopa ejemba yonowo qokotaawombaa songo ano erota amamaankejon.

¹⁷ *Kawaaajon onjo mono Pononon qaa kokaen jerotiwaa so otaan ambu,

“Ii mono onomesaon seleengen kan tuun iyanja mon laligowu.

Anjonjoragiawo koloonkejuti, ii mono mende onjoosirigi niinon moma anjon koma kalan koma onoma laligomanja.

¹⁸ *Niinon Mangia koloowe onjo noo meraborau-

* **6:16:** Lew 26.12; Eze 37.27; 1 Kor 3.16; 6.19 * **6:17:** Ais 52.11

* **6:18:** 2 Sml 7.14; 1 Hist 17.13; Ais 43.6; Jer 31.9

runa koloonj laligowuya.
 Ponj ku-usunj kuuyaa Toyanonj kaen jeja.”
 Kianj.

7

¹ Oo wombo alauruna, Anutunonj kalanj koma nonomambaa qaaya kaenj somonjonj nonono eja. Kawaajonj iwoi sele unanana menj tilooji, anana mono ii kuuya qetegowombaaajonj Kraist qama koolininj hamo qenj nonombaa. Anutuwaa jeta uguwombotiwaajonj mono keenana moma kaparanj koninj menj solananinj nonono soraaya koloodaborowonja. Kianj.

Uugia meleengitiwaajonj Poolnonj keraqeeango moro.

² Nonononj monj mende jenj kondemondeen ama muninj tiwilaaro. Mombaanonj iwoi mende qenjamenjanjoninj. Monj mende tiligonj jaameesanj ama muninj. Kawaajonj onononj mono uugiaa naguya horonj nono uugianonj somonjonj nonoma laligowu. ³ Tosianonj batugianonj gawonj menj selenonj kuukuu qaa kaen jenj jenj nononjgito, niinonj qaa koi onoo qaagia jenj tegonj ironja meleema onjomambaaajonj ama mende jejenj. Niinonj qaa kokaen jewe modaborogi: Nonononj uunanaa naguya horonj onjo uunananonj somonjonj onjmakejonj. Kaen ama saanonj onjowo ororonj somonjonj komuwonja ano ororonj kotiinj laligowonja.

⁴ Uuwoiya qaa momalaarina somata onjooonj ama laligojenj. Onjoo selegia mamaga mepeseenjejenj. Onjoojonj ama ulunkolena somata

mokooloojenyiwaajon kakasililin kania kania moma iikanon kilen hononja qaa aisoojen.

Masedonia prowinsnon kema Taituswo aitongori.

5 *Taitus mongama laligowetiwaajon* jeweti, qaa ii toroqen jemaņa. Masedonia prowinsnon kouma kanon kaanagadeen uuluue mokooloomambaajon amamaawe. Daen daen kembeti, iikanon konjilin kania kania mokoloowe. Anutuwaaw manja qen tosaņa yonowo angowowo ama onoojon majakaka moma laligowe. 6 Kaan laligoweto, Anutunon uukamakamaa ejemba nanjon nonomakeji, iinon Taitus karoti, iikanon ulunkolen ama nono.

7 Taitusnon karoti, iikanondeen qaagoto, Korint ononon ulunkolen ama mugi iinon nijoro Anutunon iikanon kaanagadeen ulunkolen ama nono. Onoo sundugia kokaen nijoro, "Ononon nii niibombaajon koposongon laligoju. Wosogia onanon moma noma lombo nongitiwaa qaaya jen noo kitina nanjon jewombaajon jojorinkeju." Sundu ii nijoro moma uukoisoro somata qatawo mobe.

8 Niinon uugia Buņa qaanon kuun tere ii oowe weenjon onoangia moma bolin aogiti, iikawaajon mende moma bolin aojen. Wala moma bolin aoweti, ii kilen kambaņ kokaamba kokaembaajon mombo aisoojen: Tere qaananon uugia men boliro wosobiri angito, wosobiri iikanon mono

---

* 7:5: 2 Kor 2.13   * 7:5: 2 Kor 2.13 kanon Taituswaajon jero.

meleema kambaŋ torodaamonda eŋ tegoro. Kaniagia kaenŋ iibe.

⁹ Kambaŋ kokaamba oŋo moma bolinŋ aogiti-waajonŋ ama mende aisoojento, kokaembaajonŋ aisoojeŋ: Oŋo nanamemenŋiaajonŋ ama moma bolinŋ aogi gamu wosobirigianonŋ ilaanŋ oŋono uugia mombo meleema dinggogi. Ii Anutuwaawaa jetaa so kolooro uugianonŋ mono nonoojonŋ ama mende boliroto, oŋanonŋ ilaanŋ oŋombe.

¹⁰ Singisonŋgonanaajonŋ ama moma bolinŋ aonjonŋ eeŋ, gamu wosobiri iikanonŋ mono ilaanŋ nonono uunana mombo meleema dinggowonŋ. Dinggowonŋati, Anutunonŋ mono nunuano Siwenonŋ ubonŋ. Monŋonŋ uuta meleema iikawaajonŋ mende moma bolinŋ aowaa. Balonŋ ejemba tosianonŋ singisonŋgogiaa wosobiri momakejuto, Anutunonŋ ii mesaowaatiwaajonŋ mende qisiwuti eeŋ, iiononŋ mono ironŋa meleema oŋono koomu kotiga kumuwuya.

¹¹ Oŋononŋ Anutuwaawaa uusiinŋaa so wosobiri mokoloogi gamu iikawaa honŋa ii uugianonŋ kolooro letonŋgiti, ii gosinŋ iima walinŋonŋ kokaenŋ jegi, “Anana gonŋ-aanŋolenana mesaonŋ uunana meŋ kululuuŋ uugere qaganonŋ waama kaniaanana soosooya gosinŋ mindinŋoninŋ. Ejemba singisonŋgo anŋgiti, iyonŋoojonŋ uunana waaro sisigia meŋ jeŋ oŋoninŋ. Anutuwaawaa jeta uuguwombotiwaajonŋ aaruŋ lalanŋaninŋ keenana moninŋ. Poolonŋ kaŋ uunana meleeninŋiwaawaa honŋa iibaatiwaajonŋ koposonŋonŋ laligojonŋ. Uunana nanamemeŋ dindinŋa ambombaajonŋ aninŋ ano monŋonŋ kana qiwitigoroti, ii mindinŋonŋ mubombaajonŋ jojorinŋ laligoninŋ.” Kaenŋ jegi

sokombaa. Kamban kokaamba kana dindinḁ otaajuti, ii qendeema nonḁi iijen.

¹² Kawaajon monon batugianon boliroti, iigadeen mindingon mubutiwaajon ama terena mende oowe me mon ii men bolin muroti, iigadeen ilaan onombutiwaajon tere ii mende on ambe. Ii kokaembaajon oowe: Ono Anutuwaa jaasewananon niwo uumotoon ambombaajon kaparan komakejuti, sili iikanon asuganon asugiwaatiwaajon tere ii oowe.

¹³ Neenaa ulunkolena iikayadeen mende mo-jento, Taituswaa uuta batugianon qeangoro iinin iikanon kaanagadeen uuna nangoro hononḁ qaa aisoonkejen. Ononon korebore Taitus ker-aqeeango qen mugitiwaajon aisoonkeji, korisoro iikanon kaanagadeen nangon nono iikawaajon hononḁ qaa aisoojen. ¹⁴ Niinon onoo siligiaajon ama selegia Taituswaa jaanon mepeseen laligoweti, ononon iikawaa so anḁi niinon gamu mende mewe. Niinon onoo batugianon laligon qaa kuuya injijoweti, ii honagadeen. Kawaa so onoo qaagia Taituswaa jaanon jen mepeseen laligoweti, qaa iikanon mono kaanjadeen kania-gia mindingogi honḁ kolooro.

¹⁵ Ono korebore noo qaana ten koma Taitusnon karo sombugiawo moma jenengia ororo koma horon mugi. Taitusnon siligia ii romonḁon qaa nijoro uuqeeangoyanon onoojon ama somariiro kotiin mepeseen onomakeja. ¹⁶ Niinon nanamemengia kuuya romonḁon iikanon saanon onoojon ama qaqabunḁabunḁanawo kaen moma kotiin satiin laligomanḁ. Kawaajon aisoonkejen.

Kian.

8

Uumeleen alaurunana nanjon onjombombaa qaaya

¹ *Oo uumeleen alauruna, Anutunon kalenmoriaña uumeleen kanagesoya kanagesoya kanon nonono hona mono Masedonia prowins uutanon awaagadeen kolooro. Niinon onjo kawaajon poumapou laligowubotiwaaajon moma sundugia kokaen jemaña: ² Yononon kakasililin kania kania mokoloogi angotete lombotawonon qagianon uro wanaya toton laligojuto, ii kilen honona qaa aisoogitiwaaajon ama uumeleen alaurunana nanjon onjombombaaajon monen nandun somata qatawo anji.

³ Yonoo kaniagia kokaen nanjon jemaña: Monjon mende kuun onono iyangiaa siingiaajon kilen afaangon esungiaa so nandungia anji ano ii kaanjadeen uugun onongi. ⁴ Yononon kaparan koma mamaga kuun nonoma kokaen welema ninijogi, “Nono kaanjadeen Judia prowinswaa ejemba soraaya ilaan onjombombaaajon mojon. Kawaajon Pool, gii saanon ‘Oon!’ jena mono simbawonawo moma gawon iikawaa bakaya afaangon mewona.”

⁵ Kaen jegi jewe nandun ambutiwaaajon mam-bombeti, iikawaa so iikayadeen qaagoto, ii uugun kokaen anji: Yononon wala nanjonanjo Pombaa jaanon sokonji, ii ambombaaajon uugia somongogi ano iikawaa gematanon Anutuwaa

---

* **8:1:** Room 15.26

jeta tenj kombombaajonj moma iyangiaa laaligogia ii kaanagadeen nonoo boronanonj anji. ⁶ Kawaajonj Taitus kokaen jenj kotonj mube, “Gii nanjonanjo gawonj ii kanainj menati, iikawaajonj ii mono toroqenj Korint kanageso ilaanj onona uukalengia qendeema monenj nandunj somata ii mombo toroqenj anji batugianonj tegowaa.”

⁷ Uuwaa iwoi kania kania ii kelemalelenj bunja qenj aonj kokaen ama laligoju: Awaagadeenj Kraist moma laarinj Bunja qaa honja jenj sororogonj Anutuwaa uusiina moma kotonj tosaanja nanjonj onombombaajonj pondanj koposonjonkeju. Onononj tosaanja unjuugunj awaagadeenj jopagonj nonoma awaa soro koloaju. Kawaa so nanjonanjo gawonj koi kaanagadeenj mono saanonj menj sororogonj tosaanja unjuugugi awaa soro koloowaa.

⁸ Kaen jenj monenj ambutiwaajonj mende jenj kotonj ononjenj. Ii qaagoto, uukalengia gbingbaonj koloaja me qaagoti, mono ii angotetenonj ama kaniagia momambaajonj mojenj. Kanageso tosianonj gonjanjgole mesaonj nanjonanjo gawonjgia honja toonja menj zenj nanjuti, qaa ii jenj iikanonj onjo angotete ama ononjenj.

⁹ Nandunj dawii ambutiwaajonj gosiwuti, iikanonj mono Ponjana Jiisas Kraistwaa kaniaa tania romongowu. Onjo iwaa kalenmorianja somata ii kokaen moju: Iinonj Siwewaa ilawoila kuuyaa Toya uuta kolooroto, kilen onjo oyanboyambaa qaqabunagiawo koloowutiwaajonj ama namononj kamaanj kamaanjqeqeta koloonj laaligoya togonj qeleeno.

¹⁰ Moneŋ ambutiwaajon mende jeŋ koton ononjento, Jiisasnon sare anoti, iikawaa so qambanmambana iikayadeen ononjen. Ononon gbani emugenanon mutuya koloon nanŋonanŋo gawon kaparan koma megi ano ii toroŋen mewombaa siin kotiga mogi. ¹¹ Kamban kokaamba gawonŋia ii mono medaborowu. Wala nanŋonanŋo gawon mewombaajon kaparan koma awelegogiti, iikawaa so ii mono toroŋen medaborowu. Iwoi en ononjiwaa so mono nandunŋia mamaga ambu. ¹² Kawaa kania ii kokaen: Nandun ambombaa siinŋianon koloon eji een, mono iwoi en ononjiwaa so anŋi Anutunon moma anŋon kono sokombaa. Iwoi mende en ononjiwaa so mono mende gosin jeŋ onomakeja.

¹³ Nandun somata anŋi alaurunana yonoo laaligogianon afaanŋoro ononŋiaa qagianon lombo ubaatiwaajon mende mojonto, alaurunana amamaan memegemean mejuti, iyonowo mendeema ororon laligowonatiwaajon mojon.

¹⁴ Kawaaajon kamban kokaamba iwoi kelemalelen en onono tosianon laaligogiaa iwoiwaajon amamaajuti, onŋo mono ii ilaan ononŋi soyanon koloowaa. Kaen ama ononŋia kanagen iwoiwaajon amamaagi yonoo ilawoilaŋianon kelemalelen ewaati, kamban iikanon mono iidamon ilaan onombuya. Kaen ama aogi ala ilailaa siligianon ororon koloowaa. ¹⁵ *Ii Buŋa qaa koi oogita ejiwaa so koloowaa, “Mamaga men kululuun laligoroti, iinon anaa so nero qaa

---

* **8:15:** Eks 16.18

suruya mende raro ano borombooronj menj kululuunjaligoroti, iinonj nene iwoiwaajonj mende amamaaro.” Kianj.

Nejauruna karonj wasinj onjonij kanj ilaanj onjombu.

¹⁶ Anutunonj Taituswaa uuta sololooro onjoojonj nii kaanja majakaka moma ilaanj onjomambaajonj kaparanj koma laligoja. Kawaajonj “Anutu dangisenj!” jejenj. ¹⁷ Niinonj Taitus onjooonj kawaatiwaajonj qisinj uuta kuuwe wana meleeno. Iikayadeenj qaagoto, anj onj ilaanj onjomambaajonj moma koposongonj iyanjaa siinja otaanj nonomesaonj Korint onjooonj kamambaajonj jero. ¹⁸ Nonononj uumeleenj alanana monj wasininj iwo kawaota. Kokanonj Oligaa Bunja jenj seinkejiwaajonj ii uumeleenj kanageso so mepeseenj munkeju.

¹⁹ Iwaa qaa toroqenj kokaenj jemaņa: Masedonia uumeleenj kanageso yonononj ii meweengogi nanjonanjo nandunja ii menj nonowo motoonj kana kembonja. Nonononj Ponj iyanjaa qabunayanonj seiwaatiwaajonj moma nandunj somata ii saanonj galenj koma Judia prowinsnonj kema onjombonja. Ala ilailaa onjombombaa uukalenana kaenj asuganonj qendeema onjombonja.

²⁰ Kaenj ama nanjonanjo nandunj somata ii tiliqili anji soowabotiwaajonj saanonj galenj koma sororogowonja. Monjonj silinana iikawaajonj jenj nonombabotiwaajonj moma kaparanj koma nanjonj. ²¹ *Qaa kawaa kania ii kokaenj:

---

* 8:21: Gba 3.4

Nononon sili Pombaa jaanon dindina kolooji, ii qetetan Gowombotiwaajon galen men aonkejon. Iikayadeen qaagoto, sili ejemba jaagianon sokonji, ii kaanagadeen ambombaajon moma kaparan komakejon.

²² Yorowo uumeleen alanana mon ii kaanagadeen wasinin kawaa. Ii kamban mamaga angotete men mun tania kokaen iinin: Iinon kambana kambana Pombaa gawon memambaajon geregere amakeja. Kamban kokaamba ono tosaana ala ilailaa onombombaajon mojuti, iikaen moma laarin ononjiwaajon mono onoonon kan ilaan onomambaajon moma uuwaawaa somata momakeja.

²³ Niinon Taitus kokaembaajon meweengowe: Iinon noo ala ilailaana ano gawon meme nejana kolooja. Uumeleen kanagesoya kanagesoya yononon alawoinana woi ii meweengon orongi jotamemegia koloojao. Kraistwaa qabunayanon mono yoroojon ama somariinkeja. ²⁴ Kawaajon eja karoon kawuti, ii mono uugianon jopagon onoma kaniagia kaen ii qendeengi iibuya. Kaen ambuti een, nononon siligiaajon selegia mepe-seenini, qaa iikawaa honanon mono asuganon kolooro iigi uumeleen kanageso mamagayanon mobuya. Kian.

9

Mono uumeleen alaurugia ilaan onombu.

¹ Anutuwaa ejemba soraaya ala ilailaa monen onombutiwaajon oomambaajon mojento, ono qaa

ii modaborojutiwaajon qaa mombo jemambaa-
jon mende amamaajen. ² Ono ala ilailaa am-
bombaa uusiingia eja. Niinon ii moma iikawaa-
jon onoo selegia men uma Masedonia uumeleen
kanageso yonoo jaanon mepeseen onoma kokaen
jewe, “Korint ano Akaia uumeleen alaurunana
tosianon mono gbani emugendeen kanain Judia
ala ilailaa ama onombombaaajon jojorin laligoju.”
Kaen jewe onoo uugeregiaajon mogi qaa iikanon
mono uugia kuuro. Kawaajon kanageso hona
yonoo uugia waaro ala ilailaa ambombaaajon
afaangogi.

³ Onoangiaa siin koloon onono mojuto, kilen
nenauruna karoon koi wasin ononjen. “Korint
yononon monen men kululuuwombaaajon jojorin
laligoju,” kaen jen qaa iikawaaajon onoo sele-
gia mepeseewe. Qaa iikanon omaya kolooro
mamaganon mobuboto, qaagia otaan monen
onanon angi ozon esunon raro kuuyanon kaan
injiibutiwaajon mojen.

⁴ Qaa iikanon omaya kolooro monengianon
mawosusunon mende raro een laligogi
Masedonia nenauruna tosonian niwo kan
kaan mokoloon onombuyagati een, niinon
mono onoojon ama gamu mokoloomambo.
Ten kombutiwaajon moma laarin onoma
laligowe hona mende koloonagati een, ono
mono kaanjadeen qaagia omayaajon ama gamu
mokoloowubo.

⁵ Kawaajon uumeleen alaurunana karoon ii
uu kuun onomambaaajon mobe sokono kokaen
inijowe, “Ono mono waladeen Korint yonoonon
kema nanjonango nandun somata ambutiwaa

qaa somongogiti, arenj ii otaanj andaborowuti-waajonj mono uukuukuu menj onjombu. Kaenj angij ala ilailaa nandungia ii kikuyawo otoko qaganonj qaagoto, mono loloogendeenj afaanjonj mamaga ambu. Ii mindirigij ziozwaa ozonj esunonj raro kanj saanonj mewonja.” Kaenj jewe.

Kota afaanjonj mamaga qosoma kororoowu.

⁶ Qaa koi mono romonjonj laligowu: Nene kota afaanagadeenj qosoma kororooji, iinonj mono honja kaanagadeenj afaanagadeenj mewaa. Nene kota mamaga qosoma kororooji, iinonj mono honja kaanagadeenj mamaga mewaa. Kawaajonj mamaga angij Anutunonj kitianonj mamaga onjombaa. ⁷ Onj onj onj nandungia mono uugianonj somongogitiwaa so amakebu. Korisorononj afaanjonj mojqojoronj ejemba kalenj onjonjuti, Anutunonj ii jopagonj onjomakeja. Kawaajonj nandungia monjonj kuunj onjonjiwaajonj ama uuwoi qaganonj mende ambu. Ii kikuwo mende ambu.

⁸ Uuafaan qaganonj kotingia mamaga angij Anutunonj mono kotiinj kalenmoriaja kuuya menj seinj onjomakebaa. Kaenj onjono laaligo kuuya kanonj iwoiwaajonj amamaawuti, ii kuuya mono kambanj so bunja qenj aogi sokoma onjomakebaa. Kaenj kolooro gawonj awaa kania kania ii afaanjonj megij honja kelemalelenj koloowaa. ⁹* Otokoya qaa nandunj somasomata amakejuti, ii Bunja Tere qaa koi oogita ejiwaa so kolooju,

“Iinonj afaanjonj kalenja kalenja mendeema ejemba wanaya onjomakeja.

---

* **9:9:** Ond 112.9

Nanamemenja dindiña kikuya qaa kanon mono kambañ tetegoya qaa Anutuwaa jaanon en ubaa.”

10 *Anutunon qosomakororoo ejawaajon nene kota muro nene kolooro nenkejoni, iinon mono nembanewaa mojqoqoron amakebuti, ii kaanagadeen onmakebaa. Ii onono uugianon lolooro saanon afaangon qaa kota qosoma kororoon seigi nanamemen solanaa hona kolooro Anutunon ii men somariiro seinkebaa.

11 Kaen анги Anutunon mono laaligo kuuya kanon kotuegon men sein onono qeangonkebu. Kanon saanon afaangon ejemba kambañ so gbingbaonja qaa kalen mamaga onmakebu. Kaen анги ii men (Jerusalem kema) ononin ejemba mamaganon kotingiaajon ama Anutu mepeseegi hona onoonon koloonkebaa.

12 Nanjonango gawon koi menkebuti, iikanon mono Anutuwaa ejemba soraaya yononon iwoiwaajon memeqemean анги ilaen onmakebaa. Iikayadeen qaagoto, iikawaajon “Anutu dangisen!” qaa ii mamaga jewutiwaajon ama hona onoonon koloonkebaa.

13 Kawaa kania ii kokaen: Nanjonango gawon koi men iikaanja kanon momalaarigiaa kania qendeengi ejemba mamaganon ii iima Anutu ten kombutiwaajon mepeseen mun kokaen jewuya, “Korint yononon Kraistwaa Oligaa Bunja ii qaanondeen mende jokoloojuto, Poolwaanon qaa ii gbingbaonja qaa ten koma afaangon loloogendeen nono ano tosaanja kuuya nonoojon kalen

---

* 9:10: Ais 55.10

jaasoonḡo nonomakeju.”

¹⁴ Kaen jen onḡoojon qamakooli gawon men iikanon waegia mamaga men onoma kokaen jew-uya, “Iiya! Anutunon mono kalenḡmoriaḡa kelemalelen Korint onono uujopagiaa hona mamaga nononḡi.” Kaen jegi Anutuwaa kalenḡanon asuganon koloowaa. ¹⁵ Oo anana Anutu kalenḡaajon ama mono mepeseenkebona. Iwaa kalenḡa Jiisas Kraistnon mono awaa soro kolooja. Nanḡonanḡo ambutiwaa qaaya ii kaen kan tegoja.

10

Poolwaa gawombaajon qaa jegi kitia meleeno.

¹ Tosianon onḡoo batugianon noojon kokaen jenkeju: Jaasewan qen aon geregere mende amakejato, monḡen kema kanon mono qaa kotakotagadeen jen nonomakeja. Kaen jenkejuto, Kraistnon kiankomun gumbonjonjon nomakeji, niinon mono iikawaa qaganon neeno uugia kokaembaajon kuumana:

² Tosaana yononon nonoojon kokaen romonḡon jenkeju, “Pool ano iwaa nenauruta yononon balombaa nanamemenḡaa taniga otaan iyanḡiaajon romonḡon amakeju.” Niinon onḡoonon kan qaa kaen jenkejuti, ii mono temboma onoma awasanḡaka nama jen onḡomambaajon mojento, kilen uugia kotakota toton kuun jen onḡomambaajon togojen. Kawaaajon onḡo ejemba noojon qaa kaana jenkejuti, ii mono uulanḡawo gema unḡuwu. Qaagia kaana ii mindinḡogi injibe uunanon mono luae qero batugianon kan bonjon laligomana.

³ Onanon, nanamemena namonon amakejento, ii kilen neenaajon ama balombaa nanamemen bologa mende otaan manja mende qenkejen. Kaen qaagoto, Anutuwaa kawali galen koloon kereuruta kiropo kuun onoma kanon aren so-raaya otaan manja qenkejen. ⁴ Balon ejemba yononon uugia walaga otaan manjawaa iwoiya kuuya iikawo manja qenkejuto, nononon kaen qaago. Manjaqege eja yononon jinkaron jake kiripoya kiripoya simen aenonon memeta ii idon kondeengi kamaankejuto, Anutunon tiwo suman qaita mon usunawo ii nonono inaan nonono iikanon mono kere yonoo qaa arengia powowon kotiga ii kuun qewagonin kamaankeju.

⁵ Umeleembaa gadokopa yononon Anutuwaa kania moma kotowubotiwaajon ama onoangiaa selegia menj uma momogia dindina kojangiro lalabubu laligojuto, nononon iyonoo roromonon arengia doogoya kiripoyawo ii kuuya qewagon kondeenin kamaankeju. Ejembanon qaa momogia bologa ii menagon somongowutiwaajon kana qendeema ononin saanon qaagia kuuya Kraist ten koma munkebonatiwaa so romononkebu.

⁶ Kaen romonon Korint ononon wala Kraistwaa qaa kuuya ten koma aposol gawona nangowutiwaajon mambonon. Ononon uugia mombo kaen meleengigo nononon mono qaa qootogo ejemba yonoo qaagia kuuya gosin jen tegon irona meleema onombombaajon jojorin laligojon. Kian.

⁷ Ono iwoi kuuya mono selewaaajonadeen mende iima gosiwu. Batugianon nanamemen

soonkeji, iikawaa kaniaa hona ii mono romongowu. Tosianonj batugianonj nii menj kamaanj nooma iyangio Kraistwaa jotamemeuruta koloojutiwaajonj uuwoi mende ama moma kotijuti eenj, iyonononj mono toroqenj noojonj kaanagadeenj kokaenj romongowu: Yonononj Kraistwaa bunj koloojuti, niinonj mono kaanagadeenj Kraistwaa bunj koloojenj.

⁸ Pononj kokaembaajonj ku-usunj nono: Ono menj kamaanj onoomambaajonj qaagoto, mono uugia meagowe kotiiwutiwaajonj ama laligojenj. Kawaajonj ku-usunj iikawaajonj awelegonj konjainj kaanja selena menj uma terereewenagati eenj, ii kilenj mono gamu monj mende mokoloowenaga. ⁹ Tereya tereya onj ambe weenjonj ku-usunaajonj toogia mobubo. Iikawaa toroko mobutiwaajonj mende mojenj. Kawaajonj qaa ii kambanj kokaamba mende toroqenj jemaņa. Kianj.

¹⁰ Tosianonj qaa kokaenj jenkeju: Poolnonj tereya kanonj qaa lombotawo onj uunana onjanonj kuunkejato, batunananonj nano iininj eja loota kolooja ano qaaya jero moninj piapiaya kolooja.

¹¹ Niinonj qaa iikawaa kitia kokaenj jemaņa: Qaa-gia omayo mono mesaowu. Noo kaniaanaajonj mono kokaenj romongowu: Nii monjenj kema terenonj qaana kotiga onjkejeni, iikawaa so mono batugianonj laligonj kaanagadeenj kotakota mindinjonj onjomaņa.

¹² Umbuqumbulinj yonononj iyangia jenj qeangonj aonkejuto, onjanonj nii nuugunj aposol qabunagiawo koloowuyagati eenj, niinonj mono gamuna mobenaga. Kaenj kolooro neenaa

ano yonoo nanamemengia leele ama iima gosimambaajon qetetanjon kokodundun ambenagato, yononon mono momogia toroga otaan iyangiaa aingiaa so uugia kedaya ama gosinkeju. Nanamemengia kaen lan gosin "Pool uugujon," jen uuqeeango momakeju. Qaa omaya kaen jen uugia qaa kolooju. Anutuwa kedanon gosin nongin saanon unjuugun laligojen.

¹³ Anutunon gawon memewaa jawoya ama nonoti, ii mende uugun selena mamaga mepeseemambaajon mende mojen. Anutunon gawon meme arenna ama nono menkejen, iikawaa so mono onoo batugianon kaanagadeen gawon menkejen ano iikawaa honaajonadeen selena mepeseenkejen.

¹⁴ Tosianon qaa kokaen jen soonkeju, "Poolnon Korint batugianon gawon merotiwaaajon selia mepeseero mende sokonja. Anutunon balon mosoma gawon mewaatiwaa jawo ama muroti, Poolnon ii uugun lansan waleemakeja." Yononon waladeen gawon onoo batugianon mende megito, kilen nii men kamaan nooma iyangiaa selegia qaanondeen mepeseenkeju. Niinon Kraistwaa Oligaa Buna jen sein kema laligon wala Korint ononon kan uuwaa gawon mewe. Wala mende kawenagati een, umbuqumbulin boi yononon noo qaana kaen jegi sokono niinon neenaa kiana jeman jen jen soowenaga.

¹⁵ Anutunon balon mosoma gawon memewaa jawo ama ononoti, iyononon jawogia ii waleema onoo batugianon kan uuwaa gawon menkeju. Neeno jawona mende waleema tosaanon yonoo batugianon gawon mewetiwaajon selena

mepeseenjejen. Boi tosonianon uuwaa gawon menj laligogiti, iikawaajon selena mende mepeseenjejen. Onoo batugianon wala kanain gawon mewetiwaajon kaen ambe saanon sokonja. Anutuwaa arena otaan batugianon gawon menj laligonin momalaarigianon toroqen somariiro nanjon nonombutiwaajon mamboma jejeromonromon anjen.

¹⁶ Nanjon nononji saanon gomaņa gomaņa Korint leegenanon Noot waagen ejuti, mono endukanon kaanagadeen kema Oligaa Buņa jen asariwonã. Gawonananon kaen somariiro gemaqeqe qaagianon tegowaa. Anutunon tosaņa yonoo gawon meme jawogia ama onono megi honã koloodabororoti, iikawaajon neenaa selena mepeseemambaajon mende mojen.

¹⁷ *Kaen qaagoto, Buņa qaa koi otaan amambaajon mojen, “Moņnon selia mepeseemambaajon moji, iinon mono Pombaa gawombaa honãajon ama selia mepeseero sokombaa.” ¹⁸ Qaa iikawaa kania ii kokaen: Iyanģia jen qeangon aonkejuti, iyononon Anutuwaa jaanon mende sokonjuto, Poņnon moroga jen qeangon mubaati, iinon mono angotetenon kotiin nambaa. Kian.

11

Aposol takapolakaya yononon tiligon onjombubo.

¹ Niinon uuna qaa taniņaan qaa boronã mon jen selena menj ube iikawaajon mono mende

---

* **10:17:** Jer 9.24

moma bimoowu. Ii kilenj nii gema mende nuwuyati, ii mojenj. ² Niinonj onjo eja motoonjo Kraist iwaa bunja koloogi emba saran jumuna so-raaya kaanja onoombe iinondeen unuambaatiwaa qaaya jenj somonjowe. Kawaajonj Anutunonj onjoonj ama uutanonj motoqoto moma uugereya waamakeji, niinonj mono iikawaa so tosianonj qaanonj tutugonj onjoma kele qenj horonj onjongi boliwubotiwaajonj majakaka momakejenj.

³ *Kokaembaajonj majakaka momakejenj: Mokolenonj osonkakale ano Iiwnonj (Eewanonj) boliroti, iikawaa so umbuqumbulinj yonononj kaenj me kaenj jenj tiligonj onjongi uugianonj menjerenjoro jinjaunj ambubo.

⁴ Iikawaa kania ii kokaenj: Tosianonj kanj Jiisas jenj asarininj, ii qaagoto, Jiisas morota mombaa kania jenj seinj laligogi onononj yonjoonj mende mogi bimoonkeja. Unja Toroya bunja qenj aog-iti, ii qaagoto, ome monjonj tosaanja onjo uugianonj kemero melokanjinj laligonj iikawaajonj kilenj konjilinj mende moju. Oligaa Bunja moma anjonj konjiti, ii qaagoto, qaa tania anja so monj qatagadeenj Oligaa Bunja qama lanj jegi tosianonj ii afaanagadeenj moma anjonj komakeju. Kaenj koloonkejiwaajonj onononj kilenj majakaka monj mende momakeju. Ii mende sokonja.

⁵ Kawaajonj majakaka momakejento, nanamemena kaenj me kaenj gosigi niinonj kamaanqegeta mende koloojenj. Tosianonj aposol qa menj umbuqumbulinj lanj amakejuti, niinonj mono iyonjo newo baagianonj qaago totoonj

---

* **11:3:** Jen 3.1-5, 13

laligojen. ⁶ Qaa nomakejutiwaa kitia ii kokaen jejen: Qaa awaga jejetaa tania ii saanon mende movento, Buḅa qaawaa kania ii mono moma sororogojen. Ii kambaḅa kambaḅa pondan asuganon injisaambe moma yagoju.

⁷ Oḅo metaama oḅomambaajon moma neena men kamaan aon laaligona nangomambaajon gawon men laligowe. Kawaajon Anutuwaanon Oligaa Buḅa ii oḅoojon sewana qaa een jen asarin oḅoma laligowe. Kaen ama laligowetiwaajon tosonian noojon uuduudu qaa kokaen jenkeju, “Poolnon kana uugun singisonḅo amakeja.”

⁸ Uumeleen kanageso tosonian gawon mende mewe kilen nandungia een nonḅi mewe nanḅon nono oḅo een welen qen oḅoma laligowe. Tosianon iikawaajon kokaen jenkeju, “Poolnon yonḅoro meme sili kaḅa ama oḅoma laligoja. Kawaajon iinon aposol mende koloojato, aḅaa gawonḅa menkeja.” Noojon kaen jen soonkeju.

⁹*Oḅowo laligon iwoiwaajon amamaan memegemean men iikanon oḅoonḅa mon mende kuun men bimoon mun nene iwoiya mende men laligowe. Kaen qaagoto, uumeleen alauruna Masedonia prowinsnonḅa kan iwoiwaajon amamaaweti, ii iima asarin monen nonḅi sokono. Nanamemena kuuya kanon men bimoon oḅomambotiwaajon moma galen men aon laligoweta mombo toroqen kaen laligomana.

¹⁰ Men bimoon oḅomambotiwaa qaana iikawaajon mono neenaa selen men uma laligojen. Monon qaana ii Akaia prowinsgiaa gomana

---

* 11:9: Fil 4.15-18

gomaŋa kuuya kanon qewagomambaajon ama-
maawaa. Kraistwaa qaa honanon mono ne-
mun koma nono qaa kaen somonjon jen nan-
jen. ¹¹ Ii naambaajon? Ii onjo mende jopagon
onombenaga, iikawaajon me? Mono onanon
jopagon onomakejeni, ii Anutunon moja.

¹² Aposol sosoŋae kaŋa koloonkejuti, iyononon
nonowo “Ororon koloowombaa gawon tania
iikayadeen menkejon,” kaen jewombaajon moju.
Kawaajon kokaen kuun onoma jenkeju, “Poolwaa
tani kaŋa gawon menkejoni, iikawaajon mono
Pool kaŋa nanjon nonombu.” Gawongiaajon
selegia mepeseewombaajon moma iikawaa kania
mongamakejuto, ii saanon mende mokoloowu.
Niinon ii kaŋa mende koloojen. Kawaajon men
bimoon onomambotiwaajon mono neena galen
men aon laligonkejena mombo toroqen iikaŋa
laligomaŋa.

¹³ Yoŋonon aposol hona qaagoto, aposol
takapolakaya ano gawon meme ejemba
osonkakalegiawo koloaju. Kraistwaa aposol
nonoo tanitani koloon qendeema aon gawon lan
menkeju. ¹⁴ Satan aŋo asasagaa gajoba tani kaŋa
qendeema aon gawon lan menkeja. Kawaajon
umbuqumbulin yoŋonon kaen koloogitiwaajon
mende walinjonkebona.

¹⁵ Kawaajon Satambaa welenqege ejembau-
ruta yoŋonon ejemba welenqia qewombaa tani-
tani ama Kana qaa otaan iikaŋa kanon solan
koloowutiwaajon jen soon qendeema aonkeju.
Gawon kaŋ lan menkejutiwaajon nono mende
aarun walinjonkejon. Selememe kaen amake-

juto, kambaŋ tetegoyanoŋ Anutunoŋ tawagia nanamemenjiaa so meleema oŋombaa. Kiaŋ.

Poolnoŋ aposol gawoŋ meŋ siimbobolo mamaga moro.

¹⁶ Qaana mombo kokaen jemaŋa: Oŋoonoŋga tosianoŋ noojoŋ “Uuta qaaga laligoja,” kaen jen romoŋgowuyaga. Kaen romoŋgowuyagati een, nii eja uuta qaa kaanŋa mono koma horoŋ nombu. Kaen anŋi saanoŋ ii kaanŋa neenaa selena meŋ uma batugianoŋ laligomaŋa. ¹⁷ Awasaŋkaka somata moma selena meŋ uma qaana jejenŋi, ii Pombaa momonoŋ mende otaanŋ jejento, qaa ii eja uuta qaanonŋ jewageen jejenŋ.

¹⁸ Ejemba mamaganonŋ batugianoŋ balombaa nanamemenŋ bologa otaanŋ selegia meŋ umakejuti, iikawaajoŋ niinoŋ kaanŋiadeenŋ ama qaana iikawaa so jejenŋ. ¹⁹ Oŋoanŋgio “Momo ejemba uuta koloojoŋ,” jejutiwaajoŋ oŋonoŋ ejemba uugia qaa yoŋoojoŋ mogi mende bimoonkeja.

²⁰ Oŋonoŋ hoŋa toontoonŋ kokaen kolooju: Ejemba koi kaanŋa yoŋoojoŋ mogi uugianoŋ mende bimoonkeja: Moŋnoŋ unuama somoŋgoro welenqeaturuta kamaanqegeta kolooju. Moŋnoŋ tutugoŋ oŋoma nenegia nedaboronkeja. Moŋnoŋ jen kelekele ama oŋono iwaa bunŋa kolooju. Moŋnoŋ iyaŋaa selia meŋ uma qaa tokoronkota jen uruŋgia qetaalinkeja.

²¹ Ii kaanŋa horoŋ ureenŋ ama oŋomambaajoŋ mono looloria koloonŋ laligowe. Bonjoŋa ama oŋombetiwaajoŋ “Kee momo meraga kolooja,” jenŋ noojoŋ kaenŋ romoŋgoju me qaago? Qaa

kaen jen iikanon saanon gamu qen nombu-tiwaa so kolooja me? Qaa jemaṇati, ii eja uuta qaanon jewageen jemaṇa. Umbuqum-bulin yoṇonon gawon menkejutiwaajon selegia men uma gamugia mende mojuti een, niinon mono kaanagadeen gawonaajon ama selena men umambaajon kotiinkejen.

²² Yoṇonon qaa kokaen jen selegia men umakeju, “Nono Juuda ejemba koloon Hibruu qaa jenkejon.” Kaen jenkejuto, niigago mono kaanjadeen koloojen. “Israel ejemba koloojon,” jenkejuto, niigago mono kaanjadeen koloojen. “Aabrahambaa esa ambouruta koloojon,” jenkejuto, niigago mono kaanjadeen koloojen.

²³ *Qaa mon ii eja uuta qaanon jewageen jemaṇa, “Yoṇonon Kraistwaa gawoṇa menkejon,” jenkejuto, niinon ii mono ii haamo ama unjuugun menkejen. Niinon mono ejemba ii unjuugun gawon kotiin men laligowe. Kraistwaa gawom-baajon ama kapuare mirinon noṅgi kanon ii unjuugun kambaṇ mamaga rabe. Ooli waaya-wonon geriawo geriawo nun laligogi. Kambaṇa kambaṇa lombo mokoloon komumambaajon ama laligowe.

²⁴ *Juuda jigo galen tosiannon jegi arawambu non nugi indenṇa 39 kolooro siimboboloya moma laligowe. Kaen ama noṅgi arenṇa 5 kolooro.

²⁵ *Room gawman yoṇonon jegi oporondaayanon nugi indinṇa karoon kolooro. Somaṇa motoonṅo jamonon nugi komumambaajon ambe. Wanṅo

---

* **11:23:** Apo 16.23   * **11:24:** Dut 25.3   * **11:25:** Apo 16.22; 14.19

somatanon laligowe kowe toronanon kuun qagon jangoro indina karoon kolooro. Kamban monnon wanjo jangoro kowenon kemen ween motoonjo ano gomantiina mon kowe qaganon lan laligowe.

²⁶ *Kambana kambana kana kema kan laligowe. Apu somasomata mamaga koton iikanon lombo mokolon tiwilaamambaajon ama laligowe. Kikekakililin ejemba yonoojon ama koomuwaa toroko moma laligowe. Juuda kanagesouruna yonoojon ama lombo mokolon tiwilaamambaa ama laligowe. Waba kantri yonoojon ama lombo mokolon tiwilaamambaa ama laligowe. Taona taona kanon lombo mokolon tiwilaamambaa ama laligowe. Duuyaa gomanana gomanana kanon lombo mokolon tiwilaamambaa ama laligowe. Kowe koton kema kanon lombo mokolon tiwilaamambaa ama laligowe. Alauruna takapolakagiawo yononon nugi komumambotiwaajon wosona (ba kukuuna) kouma gojono laligowe.

²⁷ Laaligona nangomambaajon gawon kotiin men laligowe. Gaon gbili mamaga laligowe. Gawon mamaga mewetiwaajon nenewaa kambana mende ero nene apuwaa komun laligowe. Nene qaono kamban mamaga bodi laligowe. Opo malekuwaajon amamaan totonga arin laligowe.

²⁸ Iikayadeen qaagoto, toroqen kokaen moma laligowe: Umeleen kanagesoya kanagesoya kuya yononon majakaka qaagia nijogi uunanon mono kamban so moma bimoon laligowe.

²⁹ Momalaari alauruna daen yononon sologon

---

* **11:26:** Apo 9.23; 14.15

loorijuti eenj, niinonj mono kaanjiadeenj ii mobe bimooro uuna loorinkeja. Mononj kongoro ano uumeleenj alananonj singisonjgo anji, singisonjgo iikawaa gerianonj mono noo uuna kaanagadeenj nooro tembomakejenj.

³⁰ Onononj sele menj-uu qaagadeenj mobombaa siinja momakeju. Kawaaajonj niinonj selena menj ubenagatiwaa so koloowenagati eenj, nii selena iwoiwaajonj qaagoto, mono uunaa iwoiwaajonj kamaanqeeta koloowe esunja kamaankejiwaajonj ama selena menj ubenaga.

³¹ Anutu Ponj Jiisaswaa Manja kamanj so mepeseeninj tetegoya qaa akadamuyawo laligonj ubaati, iinonj mono noo kaniaa moro qaa qolonmolongoya qaagoto, qaa hona toonj ii jejenj.

³² *Damaskas sitinonj laligowe kinj Aretaswaa kiapyanonj goondomonjuruta noma somonjonj nombutiwaajonj jenj kotonj onono Damaskas ejemba yonoo siti sopa naguyanonj emboma olonj koma kemambotiwaajonj galenj menj nangi.

³³ Kaenj nangito, alauruna yonononj noma konde uutanonj nooma kasanonj somonjonj siti kiropo jenjenanonga sosoda anji namononj kamaanj koma borianonga olonj koma kawe. Kianj.

12

Poolnonj jaameleenj unja iima isaisaanj qaa moro.

¹ Onoo selememe alaurugianonj jaameleembaa qaaya qaaya jenkejuti, iikawaaajonj niinonj kaanagadeenj selena mepeseenj jaameleembaa qaana jemaña. Qaa ii saanonj mende ilaanj

---

* **11:32:** Apo 9.23-25

onombaato, kilen qaa toroqen jaameleen unaya unaya ii Ponon qaagia nisaano mobeti, iikawaa sunduya jemaṇa. ² Eja mon moma mube Kraistwo qokotaṇ laligoja. Unṇa Toroyanon ii wano namowaa koosu haamo jawoya uugun uma senjelao jawoya uugun uma Anutu iyanṇaa Siwe gomaṇ uutanon eu uro. Kambaṇ iikanonṇadeen gbani 14 tegoro laligojon. Seliawo me selia qaa unṇa kokoosoyagadeen uroti, ii mende mojen. Anutunon ii moja.

³⁻⁴ Unṇa Toroyanon eja ii wano Anutuwaa oyanṇboyan gomaṇanon uro qaa qaita mon jegi moro. Balon eja niinon qaa ii jemambaajon songo eja ano qaa ii balon ejemba ananaa qaanananon jewombaa so qaago. Seliawo me selia qaa uroti, ii Anutunon moja. Niinon ii mende mojento, iwaa sunduya mojen.

⁵ Niinon eja iwaanon iwoi kolooroti, iikawaajon selena menṇ umaṇatiwaa so koloojen. Neenaajon ii kolooroto, kilen iikawaajon ama neena selena mende mepeseṇkejen. Kawaajon qaagoto, esunṇamakamaa koloojenjwaajon kaen amakejen.

⁶ Neenaajon selena kaanagadeen menṇ umambaajon mobenagati een, qaana mono qaa honṇaa so jewenaga. Kaen qaa omaya jeje ejaga mende koloowenagato, ii kokaembaajon kolatin aonṇkejen: Kuuya ononon jaameleen ii iibetiwaajon qaa dindinṇa uugun noojon mogi uuta koloomambo. Nanamemena ambe iigi qaa jewe mogiti, mono iikawaa sogadeen gosin nombutiwaajon mojen.

⁷ Nisanɲisaanɲ qaa uuta mobe qaa tosaanɲa uugunkeji, iikawaajonɲ awelegonɲ aomambotiwaajonɲ Anutunonɲ iwoi jetawo noo sele busunanonɲ ano sosoro somambaa so nunkeja. Satambaa gajobanonɲ siimbobolo ii nono momakejen. ⁸ Kawaajonɲ Pononɲ ii sele busunanonɲga itagowaatiwaajonɲ qama kooliwe indinɲa karoon kolooro.

⁹ Kaenɲ qama kooliweto, qaa kokaenɲ nijoro, “Qaago. Esunɲkamakamaa koloona noo kuusunanonɲ mono afaanɲonɲ uuga saa qero akadamugawo koloonkebaa. Kawaajonɲ noo kalenɲmorianana mono bunɲa qenɲ aona sokombaa.” Qaa ii nijonɲ Kraistwaa ku-usunonɲ qananonɲ ubaatiwaajonɲ momakejen. Kawaajonɲ esunɲkamakamaa koloonkejenywaajonɲ selena mepeseenkejen. Lombo ii qaombaatiwaajonɲ mende toroqenɲ qama koolinkejen.

¹⁰ Kraistnonɲ nii esunɲkamakamaa koloonkejenɲ, kambanɲ iikanonɲ esunɲ nono kotiinɲ namakejen. Kawaajonɲ esunɲkamakamaa koloojenywaajonɲ kilenɲ mobe sokono kiku mende amakejen. Tosianonɲ uuqeqe qaa tokoronkota jenɲ nonɲgi mobe sokoma nonja. Kraistwaaajonɲ ama kakasililinɲ sisiwerowero ama nonɲgi konɲajilinɲ moma kanonɲ kilenɲ uubonɲonɲ mokoloonkejen. Kianɲ.

Poolnonɲ Korint yonɲoojonɲ majakaka moro?

¹¹ Selena menɲ uma eja uuta qaa taniɲaanɲ koloojenɲ. Dingowutiwaajonɲ ama kana morota monɲ mende mokoloonɲ noojonɲ mogi ubaatiwaajonɲ ii jejenɲ. Onanonɲ, Anutunonɲ mende ilaanɲ nonagati eenɲ, neeno mono iwoi monɲ mende

ambe gemaqeqe qaagianon hona koloonaga. Hona koloonagato, nanamemena kaen me kaen gosijeni, mono kamaanqeqeta mende koloojen. Tosianon aposol qabunagiawowaa qa men umbuqumbulin lan laligojuti, niinon mono iyonoo newo baagianon mende totoon laligojen.

¹² Onoo batugianon gawon men lombo mamaga moma mokosingon laligoweti, iikanon Anutuwaa ku-usunanon sololon nono angoletto aiwese kania kania asugiro. Nanamemen iikanon aposol koloojeniwaa kania qendeema ononota iigi.

¹³ Ono ilaan onombe ano uumeleen kanageso tosaan a ii onowo ororon ama onombe. Tosaan onombe waagita on mono nomaen onomesaowe een laligowuyaga? Onanon, nanon nombutiwaa lombota ii onoo qagianon mende ambe. Aposol takapolakagiawo yononon lombo ii onoo qagianon amakejuto, niinon ii tosaan yonoo qagianon ambe bosimakeju. Nanon nombutiwaajon mende kuun onoma iikanon koposo ama onombe me? Kawaajon "Poolnon koposo ejaga koloaja," jewuyaga, mono qinjina ii mesaowutiwaajon qisin ononjen.

¹⁴ Mobu, kaman kokaamba mombo onoonon kamambaajon jojoriwe indina karoon koloowaa. Kan gawona nanowutiwaa lombota ii dunanon mombo onoo qagianon mende amana. Ii qaago. Onoangiaa esuhinagiaajon mende koposongonkejento, onoangio noo siin mobutiwaajon mojen. Merabora yononon nemunmanjurugia nanon esuhina men kululuun onombutiwaa so mende koloojuto, nemunman yononon ii meraboraurugia yonoojon men kululuugi sokom-

baa. Iikawaa so uuwaa gawon baagen niinon mangia koloojen. Kawaajon uunon baagen ilaan onjomambaajon mojen.

¹⁵ Kawaajon ononon qeangowutiwaajon iwoina kuuya ii korisoro qaganon togon onombe onoo bunja koloowaatiwaajon mojen. Neenaa laaligona kaanjadeen qeangowutiwaajon qealemambaajon mojen Kaen hononja qaa jopagon onombe uujopananon somariinkejato, onoo uukalengianon mono kilen naambaajon waziinkeja?

¹⁶ Onanon, nanjon nombutiwaa lombota ii onoo qagianon mende ambe. Noo tuarenjenurunanon qaa iikawaajon uumotoonngo anjuto, tosanon kokaen jewuyaga, “Pool ii momo eja koloojiwaajon tiliqili ama uugia mejangon kokosiin onoma monengia kaen me kaen horonkeja.” Qaa ii honja qaago!

¹⁷ Ii nomaembaajon jeju? Nenauruna wasin onombe onoonon kagiti, iyonoononga monjon Pool esuhina mubutiwaajon kuun onono me qaago? Qaago. ¹⁸ Taitus onoonon kawaatiwaajon kuun mun uumeleen ala mon iwo wasiwe kari. Taitusnon nii esuhina nombutiwaajon kuun onono me qaago? Qaago. Unja Toroya motoongonon mono sololon norono gawon nanjonangowaa kana motoondeen kema kan laligori. Kian.

Poolnon Anutuwaa ku-usun qaganon kawaa.

¹⁹ Tere koi weengon iikanon noojon kokaen romongowubo, “Qaa jen muniin, mono iikawaa kitiaga kaparan koma jen kaen ooja.” Oo

wombo alauruna, niinon iikawaajon kokaen jemaŋa: Niinon Kraistwo qokotaan qaana Anutuwaa jaasewananon jen oowe. Gawonana kuuya ii ononon uugia meagon kotikotii mokoloowuti-waajon menkejon.

20 Onoonon kan iibe nanamemengia togonkejeni, ii mombo otaan laligowubo. Kaen mokolon onomambotiwaajon majakaka mojen. Nanamemengiaa irona meleema onombe qagianon ubaati, ononon tani amanati, ii togowuya, iikaen mojen. Batugianon nanamemen kokaen ambubotiwaajon toona mojen: Uunon motogoto moma juma andoruru jewubo. Uuduudu ama yon jewubo. Selenon kuukuu ama aon deema onoangiaa tuumbaajonadeen romonjon laligowubo. Gemageqe qaa tokoronkota jen iikanon men bolin aowubo. Tosaana yonoo qaagia aasangoyanon jegi dimbonawo kembabo. Jaba-arambaran ama arenan tororo mende otaan onoangiaa aingianon lan laligowubo.

21 Kaen ama laligowuti een, niinon kokaen koloowaatiwaajon majakaka moma kamaŋa: Ejemba mamaganon wala singisongo ama laligogiti, niinon iyonoojon uukondun ama saamambo. Nanamemen jewanawo lan otaan siingia kombombanan mokoloowutiwaajon serowilin ama gamugia moma mende moma bolin aogi. Batugianon kawe uugia mombo mende meleengi injibe Anutunon uuna kuuro mombo uukamakamaa amambo. Kian.

13

Galeŋ meme qaa konoga

¹ *Kambaŋ kokaamba oŋoonoŋ kawe indiŋa karonŋ koloowaa. “Qaawaa jakeyanonŋ aambaa qaaya kuuya ii ejemba woi me karonŋanonŋ nanŋonŋ jegi kotiinŋkeja.” ² Niinonŋ Buŋa qaa iikawaa so aneŋ. Oŋoo batugianonŋ laligowe indiŋa woi kolooro kambaŋ iikanonŋ galeŋ meme qaa oŋombe. Qaa ii kambaŋ kokaamba mombo qeŋ gbiliŋ waladeeŋ jejeŋi, iikanonŋ tegoja. Kawaajoŋ mombo kamaŋati, kambaŋ iikanonŋ ejemba singisonŋgo wala aŋgiti me anjuti, ii mende injiima koboomaŋa. Kileŋagiawo oŋo mono kuuya mindiŋgoŋ oŋomaŋa.

³ Kraistnonŋ esuŋkamakamaa qaganonŋ mende ama oŋomakejato, ku-usuŋa oŋoo batugianonŋ qendeemakeja. Kraist iikanondeeŋ mono sololoonŋ nono aposol koloonŋ qaa jeŋkejeŋi, oŋo iikawaa kaniaajoŋ uuwoi ama kaparaŋ koma qisiŋ aonŋkeju. Kawaajoŋ siligiaa so mono qaa jeŋ oŋoma mindiŋgoŋ oŋomaŋa.

⁴ Kraist maripoononŋ qegi komuroti, kambaŋ iikanonŋ esuŋkamakamaa tani laligoroto, kileŋ Anutuwaa ku-usuŋanonŋ nemuŋ koma muro kotiinŋ laligoja. Niinonŋ kaanjadeeŋ iwo qokotaan neena esuŋkamakamaa koloonŋ laligojento, Anutuwaa ku-usuŋanonŋ mono nemuŋ koma nono Kraistwaa jeta teŋ koma mindiŋgoŋ oŋomambaajoŋ kotiinŋ laligojeŋ.

Mono oŋoanŋia gosin aon uugia meleembu.

---

* **13:1:** Dut 17.6; 19.15

5 Mono onjoangia tororo gosinj aowu. Uugia meleema onjanon Kraist moma laariju me qaago, iikawaajon mono angotetenon ama gosinj aowu. Kraist Jiisaswaa Unyanon uugianon kotiin laligoji, ii moma kotoju me qaago? Uugianon mende laligoji een, onjo mono angotete iikanon kamaan unuro Kraistwaa buja mende kolooju. 6 Niinon onjoonon aposol hona koloojen me qaago, onjo kaen gosinj nongji angotete iikanon mende kamaan nuwaa, iikaen mojen. Onjo noo kaniaa kaen asuganon iima moma kotowutiwaajon jejeromonromon ama laligojen. Kawaajon mindingon onombe onjanon sokombaa.

7 Qaa kuuya onj koujeni, ii anji soowabotiwaaajon Anutu qama koolijon. Qaa mon jen soon laligogi kan mindingon onombe tuarenjenjuranon mono aposol ku-usuna onjanon iima asariwuya. Kaen kolooaatiwaajon mende qama koolijen. Onjo mende mindingon onomanatiwaa so nibubotiwaaajon mende qama koolijento, onjonon uugia dindiņa meleembutiwaajon qama koolijen. Uugia onjanon meleembuti een, niinon mende mindingon onombe tuarenjenjuranon noojon toroqen “Eja looloriaga!” jen mobuyagato, ii kilen.

8 Nono qaa hona qotogon mon utegowombaaajon amamaawonato, qaa honjanon seiwaatiwaaajon saanon nambona. 9 Niinon ku-usuna mende qendeema esunjakamamaa tani laligowe onjonon kotiin nambuti, kaman iikaanjanon mono korisoro amakebona. Uumeleembaa akadamugia kuuya mokolon kotiin nambutiwaajon nononon Anutu qama koolij munkejon. 10 Ponjon

onjo menj kamaanj onjomambaajon qaagoto, uugia meagowe kotiiwutiwaajon moma ku-usunja ii nono. Ku-usunj iikawaa qaganonj nama onjoononj kamanjati, kamanj iikanonj geriawo ama onjomambotiwaajonj mono qaa koi koriganonj laligonj onjoonj tere koi oojen. Onjoangio mindingonj aowuti eenj, mono bonjonja ama onjomanja. Kianj.

Yeizozo qaa tetegoya

¹¹ Oo uumeleenj alauruna, qaana jenj tegonj qambanmamban kokaen onjonjen: Mono aisoonj laligowu. Kaniagia sooroti, ii mono kuuya mindingodaborowu. Uukuukuu qaa onjonjeni, ii mono bunja qen aonj tenj kombu. Qaa jeweti, iikanonj mono uumotoonj ama luaenonj laligowu. Kaen angij Anutu jopagonj aowutiwaajonj inaan nonoma luae qen nonombaati, iinonj mono onjowo laligowa.

¹² Onjo uumeleenj alaurugia yonjowo mono jolongia jenj anjon aonj kana soraaya otaan bugia kitonj nenj aonj laligowu. Anutuwaa ejemba soraaya kuuya koi laligojuti, iyonjononj yeizozogia angij onjoononj kaja.

¹³ Ponj Jiisas Kraistnonj mono kalenmorianja onjono Anutuwaa uujopayanonj nemunj koma onjono Unja Toroyanonj kuuya inaan onjono uumotoonj ama ainjolonj laligowu. Kianj.

**Uumeleembaa Buŋa Tere Soomongo Gbilia
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47